SUOMALAINEN

Inkeri

IV VUOSI JULKAISU

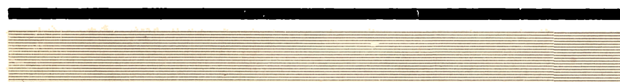
1935

TOIMITTANUT INKERIN LIITTO

SUOMALAINEN

I × N × K × E × R × I

TOIMITTANEET
VÄINÖ SALMINEN ja JUUSO MUSTONEN

1 9 3 5 × ×

INKERINLIITON
4:S VUOSIJULKAISU

VÄINÖ SALMINEN:

INKERIN MUINAISRUNOT

Inkeristä on saatu talteen n. 15,000 muinaisrunoa, lähes 450,000 säettä, siis noin kolmas osa kaikista suomalais-karjalaisista runoista. On sanottu, että tämä pieni maankolkka on ollut kuin runoallas, jossa on säilynyt runsaasti kaikkia runoudenlajeja.

Vertailevan runontutkimuksen kannalta katsottuna jaetaan Inkeri kolmeen runoalueeseen: Länsi-Inkeriin, johon kuuluvat Narvusin, Soikkolan ja Kattilan seurakunnat, Keski-Inkeriin, jolla tarkoitetaan laajahkoa aluetta Kattilan rajalta Neva- ja Tosnajoelle asti. Itä-Inkerin runoalueeseen kuuluvat Järvisaaren ja Markkovan pitäjät, Pohjois-Inkeriin Nevajoen pohjoispuoliset seurakunnat.

Tällainen runoalueihin jako on tehty karttaa silmällä pitäen, mutta ei Inkerin heimoja ja runoja huomioon ottaen. Runotyyppien mukaan Inkeri olisi jaettava Narvusi—Soikkola—Hevaan ja osittain Tyrön inkerikkoalueeseen sekä luterilaisten savakkojen ja äyrämöisten kansoittamiin: Novasolkka, Moloskovitsa, Kupanitsa, Kaprio, Serebetta, Hietamäki, Tuuteri, Skuoritsa, Spankkova, Kolppana, Koprina, Liissilä, Venjoki, Inkere, Järvisaari ja Markkova. Nevan pohjoispuolella on enimmäkseen luterinuskoisia seurakuntia mutta myös inkerikkokyliä, joiden asukkailla on osaksi poikkeavat laulutapansa.

Erillään muista on pidettävä Inkerin vanhempien asukkaiden, vatjalaisten runot, jotka osittain edustavat vanhinta kantaa, vaikka niissä toisaalta on samojakin runoaineksia kuin inkerikoilla. Tarkatkaamme aluksi vatjalaisten säilyttämiä runoja.

Eepillisiä runoja on vatjalaisilta saatu vain Ison tammen runo, Kalmoissa herännyt veli, Kultakangasta kutova neito, Lunastettava ja myyty neito, Merenkylpiä neito, jolta varas vei koristeet, Sotasanomat, Suomen silta ja Ihmetupa.

Omaperäisin noista runoista on Kalmoissa herännyt veli. Sen juoni on seuraava:

Vainajien muistopäivänä satoi lunta. Mutta sitten pilkisti aurinko esille. Neljä juhlapukuista neitoa läksi pihamaalle pallolla ja keilalla leikkimään. Mutta kun he heittivät kiekon, läksi se kierimään kohti kalmistoa. Neidot kirmasivat jäljessä. Kalmistossa kiekko paukahti veljen haudalla olevaan pikkupirttiin.

Veli haudassa havaitsi,
murahteli mullan alta:
"Elä riko uksiani,
piroittele pienojani!
Ei ole sinun tekemäs,
ukset on tehnyt Tuonen seppä,
Tuonen kirves kirjoitellut."

Silloin sisko kysyi haudassa makaavalta:

"Veljeni, emoni lapsi,
voitko nousta ja yletä,
antaa kääpästä (haudasta) kätesi,
someresta sormiasi?"

Veli vastasi:

"En voi nousta, en yletä.
Siskoni, emoni lapsi,
mene kiireesti kotihin,
kiehuta pata munia,
kypsytä hanen munia,
vaali vakka piirakoita!
Tuo munaiset mullan päälle,
piirakkaiset haudan päälle!
Kutsu kurjet vierahiksi,
nimeä minun nimeni,
muista miut mullan alla!"

Tämä runo pohjautuu kaukaisiin aikoihin, jolloin vainajan kääpän (haudan) päälle rakennettiin pieni pirttinen, johon vietiin vainajalle antimia ja uskottiin hänen sielunsa tulevan linnun hahmossa niitä nauttimaan.

Muinaisesta luonnontarusta polveutui myöskin vatjalaisten ja inkerikkojen runo Kultalankaa kutovasta neidosta. Kuviteltiin, että kuuttaren tytär kesäisinä iltoina kutoo kultaisilla langoilla vyötä tähtitarhoissa. Siellä kuu kulkee kudekeränä, tähdet suihkii sukkulana, pitkät pilvet pelsiminä. Mutta kultalangat (kuun säteet) katkeavat. Neito alkaa itkeä ja kyyneleet hereinä vuotavat maahan lehdille ja kukille. Niin syntyvät kastehelmet kesäiltoina.

Vatjalaisilta on vielä saatu juhlarunoja, liekkuvirsiä, tunnelmarunoja, tuutilauluja, työlauluja ja 40 eri runoa sisältävä häärunosikermä.

Ei siis pidä paikkaansa väite, että häviävältä Vatjan kansalta runoja "on verraten vähän" Kun ottaa huomioon, että he silloin kun runoja alettiin tiedustella jo olivat muukalaistumaisillaan ja että heitä oli jäljellä vain pari tuhatta, saa sen käsityksen, että heillä muinoin oli rikas kansanrunous, josta vain rippeet ennätettiin pelastaa.

Inkerikot ovat säilyttäneet useita Kalevala-aiheisia runoja. Niinpä heiltä on saatu kaunis kolmatta sataa säettä pitkä Kaukamoisen runo. Siinä kerrotaan, miten "Kähäräpää pojut Kalervoi" nousi oluenkeittäjäksi valmistaakseen nuorille sankaritovereilleen huimat olutjuomingit. Sankarit saapuivat kesteihin:

Moni uhkea uroinen
aja'a siroitteleepi,
joutui juojaksi oluen.
Tuohon veitikka vetäisi,
tuohon kaatui Kaukamoinen
miehen kuuluisan kotihin,
miehen kuulun kuurnan luoksi.

Ja niinpä alettiin juoda olutta virtanaan:

Kähäräpää pojut Kalervoin
joi hän tuopin, joi hän toisen,
joi hän kolmannen keralla.

Vetrikka kantoi vakalla olutta vierailleen. Juovuspäissään hän "kaatoi kapan olutta päälle kaavun Kaukamoisen" Siitä oli seurauksena, että "Kaukamon pojut Kalervoi, Kauko suuttui ja vihastui, sanoin lausui, suin läkäsi:

"Hoi sie Veitikka verevä,
älä kasta kaapuani,
hiero hemmen viittoani!
Ei oo kaapu kastettava,
hemmen viitta hierottava;
ei oo kaapu isoni saama,
ei oo saama karjalaisen;
se viitta verellä saatu,
kaapu kannan pyörinnällä."

Toisin sanoen: Kalliin verkaviittani olen saanut kaukaisilla sotaretkillä ja se on liian hyvä oluella ryvetettäväksi.

Seurauksena oli, että syntyi kaksintaistelu nuoren Vetrikan ja Kaukamoisen välillä. Siinä Kaukamoinen iski Vetrikan kuoliaaksi.

Välttääkseen verikostoa Kaukamoinen pakeni Saarelle. Mutta siellä hän piti kaikki pyhäiset piiat. Ei auttanut muu kuin lähteä sieltäkin pakoon:

Nosti purjehet punaiset,
toiset siipyet siniset,
kolmet kellankarvalliset,
itse istuvi perähän
petäjäistä pieltä vasten
katajaista kaarta vasten.
Alkoi mennä myötäisellä,
paeta perällisellä.

Kaukomielen purrellaan kiitäessä sinertävää meren ulappaa:

Sinis itki Saaren neiot
kunis purjepuu näkyvi,
laivan kaari kuumottavi,
laivan lintit liklottavi;
ei nuo itke purjepuuta,
kalju laivan kaaripuuta,
itkeet purjepuun alaista,
kaljuut kaaren vierehistä.

Edelleen ovat inkerikot yleiseen laulaneet kultaneidon taonta ja Kanteleen synty-runoa. Kuvaus kanteleen soiton vaikutuksesta on säilynyt erinomaisen ehjänä.

Inkeroiset säilyttivät myöskin Päivänpäästörunon, joka muualla oli unohtunut niin tyystin, että vain joku sekava katkelma oli saatu talteen. Elias Lönnrot julkaisi sen v. 1881 J. V. Snellmanin kunniaksi ilmestyneessä juhlajulkaisussa nimellä "Turo, kuun ja auringon pelastaja" ja otti sen inkeriläisessä muodossa Kantelettaren kolmanteen painokseen.

Tämän runon juoni on seuraava:

Ihmisiltä ryöstettiin aurinko ja kuu ja suljettiin sellaiseen paikkaan, josta ne eivät voineet valaista ihmislapsen polkuja. Elämä muuttui sietämättömäksi:

Käsin teitä etsittihin,
käsin teitä, sormin maita,
peukaloin jalansijoja,
kyynärin kylän väliä;
tehtiin kylvy kynttelillä,
touko pantiin tuohuksilla.

Mutta ilmestyi sankari, joka lähti valoja vapauttamaan Pohjolasta. Tultuaan perille tiedusteli hän ilkeältä Pohjolan akalta:

"Akkaseni, emohueni,
kussa on teillä kuu pietty,
missä päivä hallikoitu?"

Akka vastasi:

"Siell on meillä kuu pietty,
siellä päivä hallikoitu:
tiheässä tuomikossa,
pienessä petäjikössä,
paksussa pajurytössä."

Sankari meni taivaanvalojen säilytyspaikalle ja havaitsi, että sielläpä

päivöi päätänsä sukivi,
sukivi lepettelövi,
kuu kangasta kutovi,
kutovi lopettelovi.

Päivänpäästäjä nukutti Pohjolan väen, otti kuun olalleen, päivän päälaellensa ja alkoi kuljettaa niitä takaisin ihmisille. Häntä ajoi Pohjolan, Hiitolan väki takaa, mutta pakenija heitti taikaesineitä, joista takaa-ajajille syntyi esteiksi metsiä, jokia ja vuoria. Ja niin hän "toi päivöin omille maille muilta mailta vierahilta" Mutta kun valojen vapauttaja sijoitteli kuuta ja aurinkoa taivaalle, hän huomasi, että päivä paistoi rikkaille, valju kuu köyhille. Lopuksi hän sai auringon niin asetetuksi, että

päivöi tasaisin paistoi,
köyhille, kereäjille,
rikkahille, rakkahille.

Runo pohjautuu vanhoihin uskomuksiin, mutta on myös vertauskuvallinen.

Tunnettuahan on, että "Kullervojakso palmikoitiin yhteen Inkerissä, tuossa puolittain kuivaneessa merenpohjamaassa, joka näyttää odottavan, että ne aallot, jotka ovat syrjään sysätyt, palaavat voittajina entisille asemilleen", kuten Fredrik Cygnæs sanoo. Kullervorunoa ovatkin kaikki Inkerin heimot laulaneet. Se on ollut suosittu sen vuoksi, että aihe on ollut suomalaiselle luonteelle tutunomainen: Naapuri ei siedä naapurin, veli veljen menestystä, olipa sitten kysymyksessä metsänriistan rikkaus, kalansaaliin runsaus, karjaonni tahi raskaan raadannan menestys. Mieluummin vieras sai kaiken viedä kuin läheiselle olisi menestystä suotu, ennen turma periä molemmat, naapurin ja kadehtian. Vasta runoksi sepitettynä traagillinen kohtalo oli liikuttava kuulla. Iki-ihanana runona se sai mielet oikeaan vireeseen.

Vanhassa Kalevassa, jolloin Lönnrotilla ei ollut Inkerin runoja käytettävänään, on Kullervosikermää vain yhdessä runossa 534 säettä. Inkerin lisistä sai Lönnrot sitä uuteen Kalevalaan kokonaista 6 runoa 2,496 säettä. Ja jos myöhemmin kerätyt ainekset lisättäisiin, sukeutuisi siitä pienoiseepos.

Mutta paitsi Kalevala-aiheisia runoja on Inkerissä säilynyt rikkaampi balladirunous kuin yhteensä kaikilla suomalais-karjalaisilla

runoalueilla yhteensä. Luettelen muutamia balladeja lyhyesti mainiten niiden juonen.

Runossa *Tytärtensä hukuttaja,* jota on pantu muistiin vain Virosta, Inkeristä ja Karjalan kannakselta, kerrotaan:

Sisar vaatetti ja "ehitti" veljeänsä tämän mennessä matkalle. Neito luuli, että veli kulki kaupunginmatkoilla, mutta tämä "kompi kosjoteitä". Palattuaan toivottomalta kosjomatkalta poika viskasi lakkinsa pöydän päähän, kintaansa rahille ja istuutui itse itkemään. Äiti tiedusteli syytä apeuteen. Poika vastasi, ettei kukaan suostu tulemaan puolisoksi, kun on niin paljon tyttäriä talossa. Aamulla äiti kääri kolme nuorinta tytärtä hurstiin ja upotti mereen. Poika saikin miniän. Mutta pian huomattiin, ettei tämä pystynyt kangasta kutomaan eikä muuhunkaan työhön. Kun tuli kiireellisin työaika lähti äiti merenrannalle huutelemaan hukuttamiansa tyttäriä takaisin. Mutta nämä vastasivat:

"Et sie oo emomme meiän
etkä vanha vaalijamme;
meri on emomme meijän,
meren vaahto vaalijamme,
meri syöttää, meri juottaa,
meri miehelle panevi."

Leinon lesken runo on kertomus kaiken prameuden katoavaisuudesta. Se alkaa kertomalla, miten sillä paikalla, missä nyt on kumiseva korpi ja lähteitä, joista paimenet lipeillä juovat vettä, ennen on ollut uhkea linna suuren kylän keskellä. Linnassa asui ylpeä leski "kuin kuningas linnassansa. Häntä varoitettiin korskeudestansa, muistuttaen että hän oli vain leskivaimo. Mutta hän vain kerskui sitä uhemmin: "En oo leski enkä leino, en ole varaton vaimo. On minulla pojutta kolme: yks on Ruotsissa ritari, toinen piispa pappilassa, kolmas herra tällä maalla." Joutui surma kuulemaan lesken kerskauksia. Se tappoi nuo kolme poikaa ja ylvään vaimon oli nöyränä myönnettävä: "Nyt oon leski, nyt oon leino, nyt olen varaton vaimo, olen turvaton tutilas."

"Naisensa surmaaja" balladin juoni on seuraava:

Umpiruotsalainen urho meni kosimaan Virran tai Korkin (Kosken) ylvästä tytärtä. Neito vastasi, ettei suostu tulemaan, kun kosijalla on entinen emäntä ja kehotti surmaamaan vaimonsa. Mies palasi kotiin, jossa tapasi vaimonsa kylpemästä. Raa'asti hän kehoitti tätä kylpemään viime löylyjänsä ja vei sitten suolle, missä katkaisi vaimolta kaulan ja mätti ruumiin suohon. Nyt hän läksi uudelleen kosimaan, mutta viekas neito vastasi:

"En tule minä sinulle,
tapoit naisen ennen naidun,
mursit entisen emännän,
taidat tappa'a minutkin."

Suosittu runo on Inkerissä ollut *"Äidin kuolema"*.

Laulajaneito kertoo, miten hän meni äidilleen marjoja poimimaan. Äiti söi tyttärensä tuomia marjoja, mutta vaipui sairaana "voivotellen vuotehille, kättä pieksäen pehuille" Tytär lähti hätääntyneenä apua hakemaan Viron noidilta, "alta linnan arpojilta" Hän antoi tietäjille lahjoja ja nämä ennustivat äidin paranevan. Tyttö kiiruhti kotiin. Tultuaan kotitanhuille havaitsi hän veljensä pihalla vestelevän. Hän kysyi aavistellen:

Vestätkö sotivenoa,
sotikaarta kalkuttelet,
sointako sotiorolle?

Veli vastasi kuivakiskoisesti: "Vestän kuolleelle kotia, kaonneelle kartanoa." Hätääntyneenä sisko tiedusteli, missä äiti on. Veli ensin vastasi vältellen tämän olevan kylässä kylpemässä, mutta tunnusti sitten, että hän juuri rakkaalle äidille vesti tupaista Tuonelaan, maanalaista majaista. Neito on aivan lohduton siitä, ettei saanut olla "läsnä hengen lähtiessä"

"Meren neito metsän sulho" on runo, joka on säilynyt vain Inkerissä ja täälläkin se pantiin paperille vasta silloin kun se jo oli rappeutumistilassa. Siinä kerrotaan, miten meren neito, vaahdon valkea tytär ja korven korkea sulho "mieltä yhtehen pitävät, yhtehen ajattelevat, yli merten mielet käyvät, läpi korven heijapuisen" Mutta korven korkea sulho saa pian havaita, ettei aaltojen tytär niinkään ole mantereen miehen otettavissa:

Ken tahtoo merestä naija,
ei sille hevoista huoli
eikä rautarattahia.
Neito aalloissa asuu,
veen pinnassa pysyy;
neito aalloilla ajavi,

venosella vierettävi:
vesi alla, tuuli päällä,
keskellä veno matala
venosessa neito nuori,
neito nuori valkeainen.

Runossa *"Pilviin viety"* kerrotaan, miten kolmesta veljeksestä yksi meni päähkinään, toinen kalaan, kolmas sudenvivuille. Kaksi heistä palasi, mutta sudenvivuille lähtenyt jäi sille tielleen. Äiti ryhtyi väsymättömänä poikaansa etsimään, mutta turhaan. Kun hätääntynyt äiti huhuili poikaansa korkealta kukkulalta, vastasi tämä yläilmoista:

"En pääse emosueni,
pilvi päätäni pitävi,
pilven poika polvistani,
hattarainen hartioista."

Myöskin legendarunot ovat Inkerissä säilyneet ehjempinä kuin missään muualla. Kokonaisen pienoiseepoksen muodostaa Luojan virsi-sikermä. Vähäpätöinenkin aihe on toisinaan saanut kauniin runollisen muodon. Kun ylevään temppeliin olivat kelvanneet rakennusaineiksi kivet ja puut, rakennusainesten vetäjiksi hevoset ja härät, pellavat alttariliinoiksi, tuli ahkeralle mehiläiselle, kimalaiselle, hätä, ettei sen työ kelpaisikaan suurelle Luojalle, vaikka se luuli olevansa Jumalan käpeä käskyläinen. Levottomana se lenteli mettä haeskelemassa soista ja kanervikoista, metsistä ja merien takaa löytämättä Herran temppeliin kelpaavaa. Etsiessään se lopulta joutui Vapahtajan haudalle. Kalmoille oli kasvanut ihana kukka:

Niin löysi mokoman ruohon:
kukka kuusihaarallinen
kasvoi Luojan haudan päällä,
Osan lautasen ovella.

Kimalainen otti kielelleen ja kerukselleen siitä vahaa ja lensi kirkkoon jumalilta tiedustelemaan:

"Kelpaisiko minunkin työni,
kelpaisiko, joutuisiko
rinnan Ristuksen etehen,
pyhän Maarian etehen?"

Laupein silmin armollinen Jumala katsahti hartaana häärivään mehiläiseen ja virkkoi:

"Kimalainen, pieni lintu,
Jumalan käpeä käsky,
kelpajaat sinunkin työsi
rinnan Ristuksen etehen,
pyhän Maarian etehen,
kelpajavat tuohuksiksi."

On sanottu, että Inkeri on ollut vain runojen "säilymisallas", mutta ettei siellä ole sepitetty varsinaisesti omaa runoutta. Se ei pidä paikkaansa. Vielä sangen myöhäisinä aikoina pystyttiin luomaan melkoisen sointuviakin runoja. Siitä ovat hyvänä esimerkkinä Inkerille ominaiset ja täällä syntyneet sotamiehenottorunot. Selostamme niitäkin lyhyesti.

Runo alkaa syksyn kuvauksella:

Kun tulevi syvä syksy,
kova talvi tallajavi,
lumiluikat lankeavat,
lankeaa lepästä lehti,
haavat halliksi menevät,
koivut kalman karvaisiksi,
niin tulevi pojille poltto,
vaiva meijän valkopäille,
vatsankatko kantajille.

Runossa selitetään, mikä on syynä poikien ja äitien tuskaan, jota ympäröivä luontokin tuntuu säestävän:

Pojat poimitaan sotahan,
valkopääköt vaivarohon.
talutetaan tappeluhun,
vieään maille vierahille,
tupi tuntemattomille.

Kerrotaan edelleen, että kiireellisessä kirjeessä sotasanomat on lähettänyt Venäjän viekas kuningas (Katarina II) tai Saksan tsaari. Käskykirje on tullut piiriin, "vallan staarastalle" tai hovin pajarille. Nämä alkavat tutkia kirjelmän sisällystä. Uteliaina kylän väki kyselee: "Mitä on kirjaan kirjoitettu ja pantu paperin päälle?" Herrat vastaavat: "Ottakaamme soltattia, valitkaamme valkopäitä. Miestä sinne tarvitahan, polkka poikia pitää." Kirjassa oli vielä sekin tieto, että etupäässä etsitään emottomia, orpoja, mutta ei valita vaivaisia.

Näin oli saatu tietää, että sotamiehenotto oli määrätty toimeenpantavaksi, mutta herrat eivät ilmaisseet lähemmin aikaa, sillä moni mies olisi livistänyt karkuun. Mutta jonakin syysyönä "korkea kolova, vahoitukka linnan vanhin"

Otti tuuloisen oroisen,
ahavana lentäväisen
ajoi kyydillä kylähän,
yövalolla, kuuvalolla,
kahden valkean välissä.

Viimeinen säe tarkoittaa, että korkeitten herrojen vaunujen kummallakin puolella paloi lyhty. Tulijat ajoivat ensin starssinan tai kupjaan ikkunan alle antaen määräyksen, että vallan ja kylän vanhimpien oli kokoonnuttava. Kun talonpojat olivat tulleet, tiedusteli mahtava herra:

"Onko vallassa varasta,
kovan kortsin käynehiä,
pienen pillan tehnehiä?"

Siis onko miehiä, jotka ovat varastelleet, sellaisia, jotka ovat kapakkasankareja tai kommelluksien tekijöitä. Heidät olisi otettava ensimmäisinä. Kylän miehet vastasivat, ettei sellaisia ole, päinvastoin "valta on täynnä vaivasia" sotamieheksi kelpaamattomia. Kolova, linnan vanhin, taarasta ja piisari mietiskelivät "rautaisen rahin nenässä, pihlajainen vitsa käessä" ja kysyivät lopulta, rikkaitako vai köyhiä on sotamiehiksi otettava. Talonpojat neuvoivat, että köyhät tarvitaan kotitöissä, siis rikkaat paremmin joutavat. Mutta "rikas on rahoja täynnä, köyhä parka täitä täynnä" Rikkaat antoivat lahjuksia vapautuakseen: "Rikkahan raha kuluvi, köyhän raiskan pää menevi rikkahan rahan etehen."

Köyhät kutsuttiin koolle ja arpa sai ratkaista, kutka otettiin:

Tuotiin vitsa pihlajainen,
käski tehdä arpasia.
Pitkä keppi pihlajainen
pisuroiksi pilkottihin.
Meiän kuuluisa kolova
hypitteli arpoloja,
lyötiin arpa poikasille,
kenen arpa antanevi,
kenen onni ohjannevi.

Usein kävi niin, että "hyppäs arpa ensimmäinen lesken pojan leivättömän, akan pojan armottoman, äidittömän äärimmäinen" Jotkut alistuivat kohtaloonsa nurkumatta:

Oli yksi emoton poika,
sisareton sirkkulainen,
tuo vain vaiten vastaeli:
"Emottomat ensimmäiset —
ei oo heiän itkijäistä."

Arvan ratkaistua, kutka otettiin sotamiehiksi, varottiin etteivät rekryytit pääsisi karkaamaan. Sen vuoksi kupjas ja taarasta pitivät huolen, että poika heti sidottiin "kädet kiinni käärittiin, kädet nuorilla kovilla, sormet vaskirenkahilla, jalat rautakammitsoilla". Heitä lähdettiin kuljettamaan halki kylien kaupunkia kohti, kylän miehet vahteina ja vastuussa rekryyttien perilletulosta:

Vahti menevi edellä,
poika keskellä menevi,
raudat rapsavat jaloissa,
vahdit valuvat jälessä
rautakeppiset kädessä,
millä vangit vaivatahan,
pikkaraiset piinatahan.

Toisinaan kumminkin sattui, että kaikesta varovaisuudesta huolimatta pääsi "vanki juoksulla pakohon", jolloin tavallisesti kuitenkin "otettihin vanki kiinni": "vierähti vesipisarat, tuisahti tulinen kyynel vangin sirkun silmäsistä"

Rekryyttejä vietiin siten Uuteenlinnaan (Novgorodiin), Jaamaan, Narvaan, Kaarostaan (Oranienbaumiin), Tallinnaan, Kronstattiin ja Pietariin. Perillä rekryytit joutuivat suurien, paksujen ja "kartsujen" herrojen eteen. Nämä kyselivät, mistä kukin poika oli ja minkä vuoksi hänet oli otettu — pillomusten vuoksiko. Pojat vastailivat, että sen vuoksi, että heitä on paljon veljeksiä tahi suuri Luoja soi, että äärimmäinen arpa hyppäsi hänen kohdalleen. Kyselyjen jälkeen esivalta määräsi: "Viskatkaa viitta maahan, paita maahan plaisatkaa, rätit maahan räiskätkää!"

Kun pojat olivat riisuutuneet alastomiksi, asetettiin heidät mittapuuhun mitattaviksi ja arssinoin arvioitaviksi. Monen sisulle kävi liian läheinen tarkastelu, joten he tuumivat: "Mitä mius on mittomista, mieromista, arssinoilla arvomista? On mius miestä miehen verran, uroista urojen verran, viel olen verskaa pidempi, oljenkortta korkeampi!"

Tarkastajat huomasivat monesti, että "poika oli lusti ja ihana, päivänpuolelta punanen" Kelvollinen rekryytti istutettiin tuolille ja alettiin kerità tukkaa:

Hiukset maahan hillottihin,
tukka maahan tuullottihin,

lieminäiset leikottihin,
tukka tuulehen Jumalan,
ahavaisen armollisen.

Poika oli nyt tukaton ja niin alasti, ettei ollut kuin Luojan risti rintoin päällä, mutta pian hänestä sotilas tehtiin: Tuotiin "paita päälle polven", tuotiin housut kainaloon, sukat ja varvasrätit, sininen sinelli ja saksan saappaat. Eikä kestänyt kauan ennenkuin alokas sai aseitakin:

Pyssy annettiin akaksi,
suma suureksi kodiksi,
miekka mieliksi pahoiksi,
sydämiksi karkehiksi.

Sitten kuvaillaan, miten alokas vietiin oppiin, marssimaan halki maiden ja kaitojen katujen: "marja marssi, maa tärisi" Opettajilla oli aina käsillä tuomivitsat tai pihlajaiset kepit, poika pantiin maata pitkin, jolloin "vinkuit vihaiset vitsat, painui pajuinen keppi, painui pahat patukat ympäri pojan poloisen" Ne oli löylyksi pojalle lauantai-iltanakin. Kotoisen suloisen saunan sijaan "kylmä sauna kylvöttihin, verivasta haudottihin" — huuhtoi kyllin kyynelillä. Runoissa kerrotaan liikuttavasti, miten pojalla silloin kangasti mielessä kotoiset olot, äiti, valkeainen vaalijansa. Usein pojat keskenään juttelivat sotamiehenäolon kurjuudesta, arvellen: "kun miun tietäisi emoni, mi on olla soltattina, suutkat ois suuruksetta, päivän linnun einehettä, syän syttyisi tulelle."

Erikoinen aihelma runon lopussa on kertomus siitä, miten lintuparvi, joutsenjoukko lentää harjoituksissa olevien sotamiesten yläpuolella. Poika aikoo ampua lintua. Mutta lintu ryhtyi puhumaan sanoen olevansa siltä maalta, mistä pojan äitikin. Poika kyseli, onko emo vielä elossa. Saatuaan kuulla, että niin on laita, pyytää hän, ettei pahottaisi emon mieltä, viemään sanan, että sotamiehenä on kaikin puolin hyvä olla.

Tunnelmarunoja on Inkeristä saatu runsaasti 10,000 toisintoa. Ne edustavat monipuolisempia ja rikkaampia aihepiirejä kuin kaikkien muiden suomalaisten alueitten tunnelmarunot yhteensä. Kertovat runot ovat yleensä miesten sepittämiä, tunnelmarunot taas naisten. Inkerin naisten käsialat puvuissa ja ompelukoristetöissä osoittavat taiteellista näkemystä. Samoin todistavat heidän tunnelmarunonsakin, paitsi herkkää mieltä ja rikasta mielikuvitusta, taiteellista vaistoa. He ovat osanneet pukea ajatuksensa suurella taituruudella runoiksi, joille harvoin maailman kansankirjallisuudesta löytää vertaa. Mutta se on niin rikas ja omalaatuinen runojen maailma, etten sitä tässä yhteydessä edes yritä lähemmin selostaa.

Parhaimmin edustettuina tunnelmarunoissa ovat ne ryhmät, joissa kuvataan naista miniänä, moitittuna ja sananalaisena sekä orpona ja kovaosaisena. Kauniita runouden helmiä on myöskin huolen, surun ja murheen synnyttämissä lauluissa. Vuoleen Miikkulaisten nainen lauloi Saxbäckille:

Ajattelen aikojani,
muistuttelen muinoisia,
entistä elämätäni:

Niin oli entinen elämä
kuin kesäinen päivän nousu;
niin on nyt nykyinen aika
kuin pimeä pilven reuna.

Talo Pohjois-Inkeristä.

Ei tiiä yksikään,
ymmärrä ei yheksänkään,
mitä on minun mielessäni,
kuta on pääkuluisessani.

Kuka kuulee laulavani
ja kuulevi kujertavani,
luulee laulavani ilolla
ja remulla reuhakoivan.

En mie ilolla laula
enkä riemuin reuhakoitse:
minun on itkuiset iloni,
surulliset suusanani,
virteni veensekaiset.

Mutta laulaja kätkee ihmisiltä murheensa:

Mie en itke ihmisissä,
mie iloitsen ihmisissä,
nauran naisien seassa,
muhoittelen muihen nähden.

Neitona olo isän kodissa oli onnellisin aika. Vaimona ollessa sitä ilolla muistettiin:

Ei ne kasva kaikki lapset,
nouse eukon nuorimpaiset
niinkuin kasvoin mie katala:
kasvoin kuin putki puuta vasten,
saraheinä vuorta vasten,
angerma hakoa vasten;
kasvoin aivan kaunihiksi,
ylenin ylen hyvästi.
Olin nokka nuorempana,
vesa viisivuotisena,
kukka kuutena kesänä.
Mie kuin tanssin, taivas nauroi,
mie kuin kävin, kämärät läikkyi.

Monipuolinen on myöskin laulua käsittelevä sarja. Ne ovat sekä miesten että naisten sepittämiä.

Ei millään alueella ole säilynyt niin kauniiksi kehitettyä häärunoutta kuin Inkerissä. Vienan Karjalan häissä laulettiin vain kymmenkunta pitkää runoa, inkeriläisissä sitä vastoin n. 60—70 runoa. Inkeroisten häät olivat muinoin kolme päivää kestävä laulunäytelmä. Niissä esittivät sekä sulhasen että morsiamen puolen esilaulajat iki-ihania häärunoja, mutta otti lauluun osaa muukin häärahvas esiintyen kahtena kuorona. Vanhassa Kalevalassa, jossa Lönnrotilla oli käytettävänään vain Karjalan häärunoja on häärunot saatu mahtumaan kolmeen runoon, joissa on n. 1,000 säettä. Kun Inkerin runot saatiin lisäksi, tuli uuteen Kalevalaan häärunoja viisi runoa n. 2,900 säettä, siis enemmän kuin kymmenes osa koko eepoksesta. Mutta Inkerin häärunoista voisi sommitella kokonaisen hääeepoksen, josta muodostuisi sellainen, jolla ei ole vertaa minkään kansan häälauluissa.

*

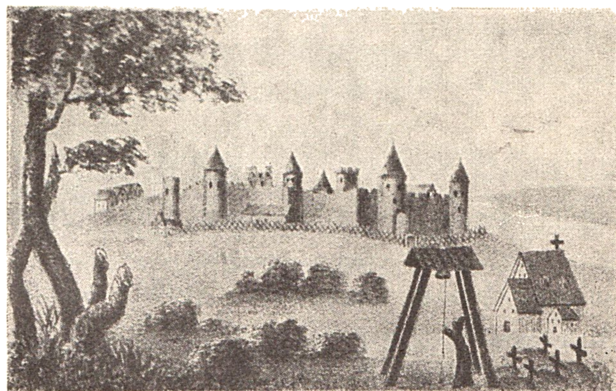
Inkerin runous ei toistaiseksi ole herättänyt suurtakaan huomiota muiden kuin erikoistutkijain piirissä. Mutta varmaa on, että on tuleva aika, jolloin se on joutuva sille kunniasijalle, joka sille kuuluu. Ja jos Inkerin kansa maailman mahtavien hylkäämänä tulisikin elävien kirjoista poispyyhityksi, on tuo valtava kirjallisuus jälkimaailmalle puhuva sitä selvempää kieltä. Se on aina muistuttava siitä, minkälaiselta heimolta on riistetty elämä sen ikivanhoilla perintömailla.

J. J. MIKKOLA:

MISSÄ TÄYSINÄ OLI?

Täysinä on kuuluisa nimi. Siellä tehtiin v. 1595 Ruotsin ja Venäjän välillä rauha, jossa Venäjä luovutti Ruotsille Narvan. Se oli Ruotsin vallan ensimmäinen alku Inkerissä. Mutta missä Täysinä on tai oikeammin on ollut, sitä ei historiallisessa kirjallisuudessa ole aivan tarkoin osoitettu. Nähtävästi P Köppenin arvelun pohjalla levisi jotenkin laajalle se luulo, että Täysinä olisi Laukaan joen rannalla sijaitseva Tiensuun kylä. Se on kuitenkin 25 kilometrin päässä Narvasta ja kaikki viittasi siihen, että Täysinän täytyy olla lähempänä Narvaa. Lähempi määrääminen näytti vaikealta, kun k.o. kylää ei enää pitkään aikaan ole ollut olemassa. Venäläisissä ja ruotsalaisissa lähteissä on kuitenkin tietoja, joiden nojalla saatamme tarkkaan määrätä Täysinän paikan, tarkemminkin kuin että se sijaitsi Ivangorodin puolella Narvan jokea.

V:n 1498 venäläisessä verokirjassa ilmoitetaan Ivangorodin linnan alueella olevan nähtävästi toistensa lähellä, koska ne yhdessä luetellaan: *Tjaosinan,* siis *Täysinän* kylä ja *Zahannia* (myöhemmin Zahonje). Täysinässä oli silloin 7 taloa, joista yhden omistaja oli kotoisin Inkeresta (Iżerjanin), nähtävästi Kapriosta länteen johtavan tien pohjoispuolella eikä Itäinkerissä sijaitsevasta Inkeresta. Vai tarkoitettaisiinko sillä mahdollisesti sitä, että muut talojen omistajat olivat vatjalaisia ja ehkä venäläisiäkin, mutta yksi oli inkerikko eli Inkerin karjalainen. Peltoa oli 12 karpion alaa ja heinää niitettiin 100 kopraa eli rukoa. Zahannjassa oli vain 3 taloa, ja "ihmisiä" (veronalaisia palkollisia) 13 yhteensä molemmissa kylissä. Elettiin siis hyvin köyhissä oloissa. "Vanhaa veroa" maksettiin molemmista kylistä "Jaaman namiestnikille" (käskynhaltialle) kymmenys jyvästä ja kalasta. Tämä on mielenkiintoinen seikka, sillä esim. Narvajoen ja Rosonan suulla olevasta Narvan kylästä, jossa oli kaikkiaan 62 taloa, siis melkoinen asutus, ei maksettu tällaista kymmennystä, vaan siellä oli kyllä kyytivelvollisia (jamskie) talonpoikia. Kun "namiestnik" tarkoittaa juuri jonkun maa-alueen korkeinta päällikköä, niin emme uskaltane tuota kymmenystä nauttivaa "jamski namiestnikia" selittää

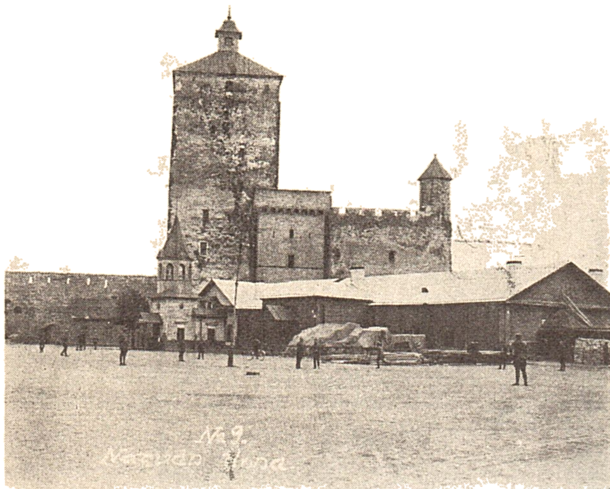

Jaam linna 1650-luvulla.

"jaaman" (venäjäksi jam) eli kyyditys- ja postiaseman päällysmieheksi, vaan Jaaman kaupungin (venäjäksi Jama) päälliköksi. Tuota kymmenystä olisi niin ollen maksettu jo ennen Ivangorodin perustamista, Jaama oli olemassa jo v:sta 1387 alkaen. Itse tuo nimi Zahannja on merkillinen ja on nähtävästi vanha genitiivimuoto Zahabnja; muodossa Zahonje se on parin muun Inkerin kylän venäläisenä nimenä. Se tavataan venäläisissä lähteissä vain yhden kerran; Pihkovan kronikassa mainitaan v. 1458, että pihkovalaiset korottivat kaupungin muuria *"Zahabenjista"* alkaen. Zahabenj on nähtävästi ollut jokin kaupungin tai kylän syrjäpaikka, ehkäpä n.s. katinhäntä. Jaaman kaupungista johti nähtävästi tähän paikkaan vanha tie. Joka tapauksessa on tämä Täysinän kylään välittömästi rajoittuva Zahannje ollut tärkeä, ja nähtävästi puolustusnäkökannalta tärkeä paikka.

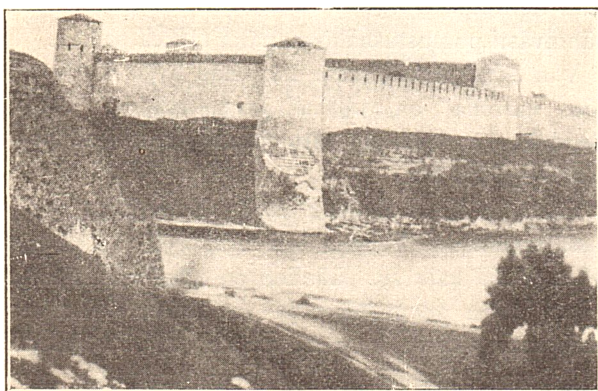
V:n 1571 verotuksessa Täysinän kylässä "Narvajoen varrella" on "obsha" (veroyksikkö) "tyhjä". Seudulla on raivonnut rutto ja erityisesti mainitaan, että metsää ei ole.

Tulemme sitten Ruotsin aikaan. Reduktsioniluettelossa mainitaan "Teusina" eli "Ahlakylä" Kun luettelon tekijä kaikesta päättäen on ollut ruotsalainen, minkä takia suomalaiset ja vatjalaiset nimet ovat kirjoitetut väärin, voimme arvata, että "Ahlakylä" tarkoittaa *"Alakylää"* Tällaisena, vaikkakin muodossa "Alankylä", *(Alanekylä)* se esiintyykin Anders

Narvan linna.

Andersinin verraten laajassa Inkerin kartassa, joka on v. 1704 piirretty Narvasta tuodun konseptin ja v:n 1678 maanmittauskartan pohjalla. Mainittu paikka on merkitty Ivangorodista pohjoiseen, ehkä 2 tai 2 virstan päähän Narvajoen rannalle. Siihen tulee koillisesta Haavikosta tie, joka yhtyy siinä pitkin joen rantaa kulkevaan tiehen. Paikalle on merkitty myöskin "Post" Se on siis ollut tärkeä teiden risteys ja ehkäpä siinä oli myöskin Narvajoen ylikulkupaikka. Tämän kohdan strateeginen merkitys ilmenee myöskin siinä, että talvella 1616, kun ruotsalaiset ilmoittivat venäläisille erinäisiä vaihtoehtoja rauhansolmimiseksi, he yhdessä, jonka mukaan Moskova olisi saanut pitää suuren osan Inkeriä, mutta sen sijaan saanut maksaa suuren summan rahaa, vaativat, että Ivangorod olisi hajoitettava maan tasalle ja Ruotsille annettava "Teusinan" kylä. Siitä olisi siis, puhuaksemme nykyaikaisesti, tullut se sillanpää, josta ruotsalaiset olisivat voineet puolustaa Narvaa. Täysinä oli näin ollen jotakuinkin samalla paikalla kuin nykyinen Popovka.

Ivangorodin linna.

Täysinän nimi kirjoitetaan meillä usein Täyssinä. Olen jo ennen huomauttanut, että ei ole mitään syytä tällaiseen kirjoitustapaan. Venäläiset kirjoittivat *Tjavsina* ja ruotsalaiset *Teusina*. Tuntuu siltä kuin tässä olisi sama nimi kuin meillä *Töysä*, Etelä-Pohjanmaan pitäjä ja *Töysänsaari* Impilahdella. Sen vanhempi muoto *Teysä*, aivan niinkuin suomen *köyhä*-sanan vastine vatjassa vielä nytkin on *keyhä*. Johdin *-ina*, *-inä* tavataan paikannimissä muuallakin, kuten esim. Hatsina nimessä.

Edellä oleva on pieni näyte harrastuksestani Inkerin historiaan, jonka tutkimus valitettavasti vielä on aivan alullaan. Lähdeaineiston puutetta ei voi valittaa. Novgorodin ja Moskovan ajoilta ovat verokirjat, Ruotsin ajalta on lähteitä tavaton määrä sekä meidän valtionarkistossamme että Ruotsin kamariarkistossa. Siellähän on m.m. manttaaliluettelot ja yhteenlasketut asukasluvut läänittäin. Venäjän ajalta tärkeätä 1700-lukua varten on paljon lähteitä senaatinarkistossa ja Pietarin julkisessa kirjastossa. Suuri tehtävä on tässä tarjona nuorille tutkijoille.

KAARINA SALMINEN:

INKERIN RUNONLAULAJISTA

On huomautettu, että hyvät ja suuret laulajat ovat kansakunnan elävän kirjallisuuden tärkeimmät säilyttäjät. He ansaitsisivat paljon paremman jälkimuiston kuin mitä heidän osakseen on tähän asti tullut. Mutta missä laulut eivät mahtajien mukana ole painuneet maan rakoon, elää runoilijain ja laulajain henkinen perintö halki vuosisatojen kaukaisille, nouseville sukupolville iloksi ja ylennykseksi.

Itämerensuomalaisten kansojen suurimpien runonlaulajien nimistä ennen 19:ttä vuosisataa ei ole minkäänlaisia tietoja säilynyt. Kun Inkerin runoaarteita 1850-luvulla alettiin kerätä talteen, oli runojen rappeutumisaika jo alkanut. Ikitietäjistä ja suurlaulajista oli suurin osa siirtynyt Manan majoille, useimmat jäljelle jääneet olivat unohtaneet laulunsa. Niinpä sanoi moni vanhus: "Ai, voi ku miä päivät pitkät lauloin, ku olin pulmissa (häissä). A vana oon näät jo yheksättäkymment aastaikaa. Taikka tähän tapaan: "Mie tyttön laulelin näit, mutt' en muissa enempää."

Inkerin myöhemmät laulajat ovat yleensä naisia. 1,210 laulajasta, joiden nimet tiedetään, on vain 104 miestä. Sankarirunoja, joissa miesten mainetöitä kuvataan, lauloivat inkeroismiehet todennäköisesti vielä 1600—1700 luvuilla yleisesti. Mutta kun Inkeri Venäjän vallan alaisena joutui maaorjuuteen ja miesten oli raadettava moisioissa raskaassa työssä, seurasi siitä köyhtyminen ja aineellisen pohjan laskeutuminen sekä henkinen lamaannuskausi. Maaorjan ajatukset eivät enään jaksa askarrella suurissa sankarirunoelmissa, hänen muistinsakin murenee.

Taitavimmat naislaulajat, jotka lapsuudessaan olivat kuulleet isiensä laulavan ehjiä, kauniita sankarirunoja, esim. Kaukamoisesta, älysivät pelastaa isienkin perinnön unhoon joutumasta. V. Porkka kertoo runonkeräysmatkaltaan, että muuan vanha, juoppo akka pystyi korjailemaan Hevaan Tönttölän parhaan mieslaulajan Oleksei-ukon runoja ja lisää: "Niin oli miesten ja naisten suhteellinen lauluetevyy, kaikkialla, missä olin tilaisuudessa vertaamaan niitä toisiinsa. Tämäkin seikka huvittavalla tavalla osoittaa, kuinka naiset paljoa uskollisemmin kuin miehet säilyttävät esi-isiltä perittyä omaisuutta vielä silloinkin kuin jälkimmäiset ovat hyljänneet sen kelvottomana tavarana ja hohtavien jaloin helmien sijasta ihailevat muukalaisen tuomia lasipalasia. Mutta loitsujen säilyttäjinä ovat miehet kunnostautuneet. Inkerin miesten mestarillinen kertomataito ja huumorin kirkastama leikinlasku elää nykypäivinäkin ainakin Viron Inkerissä. V. Alava tapasi Lempaalassa mainion sadunkertojan, Iivana-ukon, joka oli liukaskielinen veitikka. Runonkerääjän tiedustellessa oliko hän kuullut virttä "Iski tulta Ilmarinen, välähytti Väinämöinen" vastasi ukko vaatimattoman näköisenä: "Se puuttu iskemään toisen maan kohass' ei täss'. Pohjaltaan oli Iivana-ukko syvämietteinen ja herkkä, oikea taiteilija, jonka silmät vettyivät surutunnelmaista runoa sanellessa.

Taitavien naislaulajien runovarasto oli paljon monipuolisempi kuin miesten. Naiset lauloivat lyhyitä lyyrillisiä tunnelmarunoja, joita oli paljon enemmän kuin pitkiä kertovia runoja. Vaikka siis joku taitava mieslaulaja olisikin osannut koko oman paikkakuntansa runovaraston, ei hän sittenkään runojen lukumäärässä voittanut taitavaa naislaulajaa, jonka esim. häissä esilaulajana oli muistissa pidettävä kokonainen laulunäytelmä, joka käsitti 50 numeroa. Mutta huomattava on, että laulaja, joka helposti lyhyinä runoina muistaa 1,500 säettä, ei jaksa painaa mieleensä satasäkeisiä virsiä, vaikka niitä kuuntelikin oppiakseen. Naislaulajat kertoivat, että lyhyet runot jaksaa helposti muistaa, mutta pitkät "kotkat virret" eivät päähän puutu. Parhai-

ten säilyivät sellaiset virret, joiden kuvaukset tai tunnelmapohja herättivät henkiin entiset lapsuuden tai nuoruudenmuistot.

Menneinä aikoina, jolloin ei ollut painettua kirjallisuutta, oli kaikki tieto säilytettävä muistin varassa. Laulajilla ja tietäjillä oli yleensä terävämpi muisti kuin tavallisilla ihmisillä. Laulajasukuun kuuluvien jäsenten muistia oli siis polvesta polveen kehitetty. Esim. Melikow-suvun jäsenet olivat kuuluisia runotaidostaan. Muistin kehittämisen aloittivat tytöt jo pienestä pitäen, ja niinpä taitavimmat naislaulajat saavuttivat hämmästyttäviä tuloksia, kuten tuonnempana saamme todeta. Runonlaulajien suuruutta ei kuitenkaan käy arvioiminen yksinomaan runojen ja säkeiden lukumäärän perusteella. Mestarilaulajina pidettiin vain runollisilla lahjoilla ja sisäisellä näkemyksellä armoitettuja henkilöitä, jotka pystyivät soinnuttamaan sanansa muodollisesti kauniiseen runomittaan, jolloin jalosäkeet painuivat kuulijan sydämeen. Eivät kaikki laulajat olleet luovia runoilijoita, ja kuultujen säkeitten sommitteleminen yhtenäiseksi runoksi vaati sekin määrättyä taiteellista vaistoa, joka taitamattomalta runonlaulajalta puuttui. Parhaimmat esilaulajat ovat olleet keski-ikäisiä tai henkisesti virkeinä säilyneitä vanhuksia, joiden muisti oli terästynyt ja korva herkistynyt tajuamaan sanojen soinnussa ja rytmissä piilevän kauneuden.

*

Mahtavin häärunojen esittäjä koko suomalaisella laulualueella oli vatjalainen *Olena Osipan nainen* Joenperässä. Hänen häärunosarjansa käsittää 47 runoa, 1,525 säettä. Ne edustavat jokseenkin täydellisenä Joenperässä esitettyjä häärunoja. Olena lauloi virtensä suomeksi, sillä Joenperä oli 1880-luvulla muuttumaisillaan suomalaiskyläksi. Laulaessaan V. Porkalle oli Olena vielä nuorenpuoleinen, senvuoksi olikin hänen muistinsa terävä. Hänellä on sitäpaitsi ollut suurenmoiset runolliset lahjat, hänen virtensä soljuu vaivattomasti eheällä runomitalla ja esilaulajan kunniakkaan tehtävän hän hoitelee ihmeteltävällä taidolla, täydellisesti halliten juhlamenot yksityiskohtiaan myöten, sotkeutumatta ja hämmentymättä. Olena Osipan naisen runomaine olikin laajalle levinnyt, hänet oli kutsuttu esilaulajaksi kolmiinkymmeniin häihin, ja vaikeitten esteitten vuoksi oli hän kaksistakymmenistä jäänyt pois. Näytteeksi hänen laulutaidostaan esitän tervehdysrunon, jonka kylän tytöt laulavat morsiamen puolesta häätuvassa sulhaselle:

Terve kuu, terve päivä,
terve kuu kumettimasta,
päivyt päältä paistamasta!
Terve kuu yli vesien,
yli maijen matkalainen,
terve sorja solkirinta
niinku tähti taivahassa,
terve tieltä tultuasi,
matkalta ajettuasi!

Terve hattu päälaelta,
hivuksilta hiettömiltä,
päästä saivarettomasta,
kulmilta kunitsan nahka,
silmiltä repo siliä!

Eteemme piirtyy uljas, kirkassilmäinen sulhanen, jonka rinnassa kiiltää solki. Kotoa lähtiessä on hänet saunassa kylvetetty, sen vuoksi hän loistaa puhtauttaan. Näädän ja siniketun nahkainen päähine peittää kutrit hänen kulmillaan.

Senjälkeen kohdistavat laulajat kiitossanansa sulhasen vaatetukseen. Sulhanen tarkastetaan kiireestä kantapäähän saakka, jokainen vaatekappale tervehditään erikseen. Sulhasen äidin ja sisaren käsityöt joutuvat siten arvosteltaviksi. Tervehditään kirjoin koristetut sormikkaat, sormet sormikkaissa, suuret kirjat peukaloissa. Vaskivartinen ruoska on pistetty sulhasen vyölle. Punaisella kumakkakankaalla somistettu leveä kirjoliina on sidottu kalliin viitan vyötäisille. Viisinappinen viitta suojaa kiiltäväkarvaista turkkia, jonka alla on toimikkainen ryyti tai verkakauhtana. Palttinainen, markoilla koristettu äidin ompelema paita on kirjailtu. Huomataan vaskikantaiset sulhassaappaat ja taidokkaasti tehdyt vikkelisukat. Lopuksi tervehditään sulhasen vieressä seisovaa saattoväkeä:

Terve kaksi kaasikkea,
kolme korvan vierellistä,
neljä neittä ehteissä.
Niin on kaaset kengitetty,
kaikki saajat saappahissa,
viejät verka viittoloissa,
itse saarut sametissa.

Oli siinä komeata hääkansaa, sulhasen vieressä seisoi kaksi hunnutettua kaasoa, kolme

korvoa ja neljä neitosta täysissä juhlakoristuksissa. Kaasojen hunnut olivat tiukkaan sidotut kuin miekanpäät, kengänpaulat lujasti kiinni kuin hevosenkenkä. Heidän tuli laulutaistelussa taidokkaasti edustaa sukuansa. Kaikki miehinen saajaväki komeili verkaviitoissa ja juhlasaappaissa, sulhanen loisti ylinnä sametissa.

Vatjankielisistä runonlaulajista oli etevin *Anna Ivanovna* Kattilan Pienrudjan kylästä. Palvellessaan kirkkoherra Groundstroemin luona Kattilan pappilassa oppi hän suomenkielen. Annaa kutsuttiin senvuoksi suomalaistenkin häihin esilaulajaksi. Vaikka hän 1830—1840-luvulla oli parhaassa iässä, eivät oppineet ymmärtäneet tämän suuren laulajan runovarastoa tyhjentää. Ja kuitenkin kävi häntä laulattamassa m.m. kielentutkijat A. J. Sjögren, Aug. Ahlqvist vieläpä unkarilainen Anatol Reguly. Ainoa, joka tajusi Anna Ivanovnan erikoislaatuisen tietäjäpersoonallisuuden oli hienotunteinen ja kaukokatseinen Elias Lönnrot. Muut runonkerääjät eivät vatjalaisheimon viimeistä suurlaulajaa katsoneet edes sen arvoiseksi, että olisivat hänen nimensä lehdilleen kirjoittaneet. Annan runoihin ihastui kuuluisa saksalainen A. Schiefner siinä määrin, että käänsi ne saksaksi. Anna Ivanovnan siirtyessä Manan majoille, katkesivat samalla vatjalaisheimon kanteleen kielet. Mutta Annan laulamat runot ja itkuvirret osoittavat selvästi, että Vatjan kansalla on muinoin ollut oma, vanha perinnäisrunoutensa, jonka hiljainen, myhäilevän leppeä sävy huomattavasti eroaa karjalaisesta.

Tässä suomennettu katkelma on Annan esittämästä liekkulaulusta, jota vatjalaistyttöjen kuoro muinoin lauloi kirjoliinoin ja vöin koristetussa kiikussa:

Kylän pojat veljyeni
elkäi kilvoin kiikutelko,
raskahasti rapsutelko,
etten maahan lankeaisi,
ruojan päälle ropsahtaisi.
Ei lie maasta nostajaista,
ruojasta ylentäjäistä.

Kylän poijat veljyeni
voiko liekku liekutella,
kirjoikiikku kiikutella
meitä kahtakin kanaista,
kahen kanan kaattereita,
kolmen korvarenkahia.

*

Soikkolan niemen naiset olivat kuuluja laulutaidostaan. Erittäin hyvämuistinen ja teräväjärkinen oli 70-ikäinen *Väärnojan Kati,* joka Porkalle 1880-luvulla lauloi 39 kertovaa runoa, 2 juhlavirttä, 7 tunnelmarunoa ja 43 häärunoa, yhteensä 3,709 säettä. Katin laulamat virret muodostaisivat yhteen jaksoon esitettynä melkoisen osan Kalevalan lauluista, hyvän matkan yhdeksättä runoa. Kun V. Alava runonkeräysmatkallaan v. 1892 lähti valokuvaamaan tuota kuuluisaa, viisasta naista, oli Kati jo niin vanha, ettei lähtenyt laulamaan eikä antanut kaasevirsiäänkään, joita kuului olleen "paljo kaikkinee" Niistä oli osa jäänyt Porkalle laulamatta. Soikkolan niemen laulutapaa kuvaa seuraava Väärnojan Katin sommittelema virsi:

Hekkoi tyttöi, hemmen tyttöi,
Hekkoi hemmen neitsykkäinen
kauvan kasveli koissa,
kauvan kasvoi kaatterissa,
kauvan kasvoi, riissoin riipui,
riissoin riipui, miessan mieli.

Akat karjoja ajavat,
niin Hekoin emoi sanovi
karjoja ajaessansa:
"Kositahan kuolasuita,
naiahan natoneniä,
miksei kävvä Hekkojani?"

Hekkoi tyttöi, hemmen tyttöi,
Hekkoi hemmen neitsykkäinen
etsihe emonsa päätä,
karsi päätä kantajansa.
Rekahti rekoi kujalle,
sattui saani salvomehen.
Hekkoi tyttöi, hemmen tyttöi
hurssit löi oven etehen,
lakanaiset langetteli,
itse aittahan pakohon
yheksän lukun takaakse,
takalukku kymmenettä.

Kosjolainen koiran kieli
nyrväis usta nyrkillänsä,
kamahutti kannallansa,
esilukku eestä rikki,
takasalpa taittui poikki.
Hekoin helmistä tapaisi,
helkkäisi Hekoin rekehen,
ajoi järven jäätä myöten,
syvän salmen syytä myöten.

Väärnojan Kati on melkoisen itsenäisesti muovaillut edellä olevan virren kuulemiensa säkeitten perusteella. Se on kaikessa suppeudessaan mestarillinen. Eteemme vierii loistava kuvasarja, joka suurpiirteisyydellään vaikuttaa kuin muinaisaikainen freskomaalaus. Näemme ensiksi hempeän ja suloisen Hekko neitsykäisen, jonka runo kertoo kauan kasvaneen kaatterissa. Kaunis Hekko tyttö ylpeilee muinaisessa komeassa hurstutpuvussa, jota kaatterit s.o. lantioliinat koristavat. Hän viipyy monet vuodet korkeassa ja rikkaassa kodissaan kooten riistaa, kalleutta sekä valmistaen myötäjäisiään ja lahjaliinojaan. Todennäköisesti vaadittiin tulevalta vävyltä tavattoman suuret lunnaat, kosijoitten parvi harveni, kenties ei kukaan uskaltanut lopulta lähteä neitoa rahomaan. Entisaikaan oli morsian kalliilla hinnalla ostettava suvulta.

Kuvaelma vaihtuu nopeasti. Vaimoväki ajaa karjaa laitumelle. Tietysti komea Hekko on akkojen puheenaiheena. Korkean kodin emäntä, Hekon äiti, päästää itse karjansa, hänkin ihmettelee: "Kositaan kuolasuita, naidaan natoneniä, mikseivät käy kosijat Hekkoani tavoittelemassa.

Kuvaus siirtyy pirttiin ikkunan luo. Vidin pää on tyttären sylissä, hempeä Hekko hoitelee ja sukii emonsa hiuksia, se kuului näet tyttären velvollisuuksiin. Samassa Hekko äkkiä huomaa kosioreen karahtavan kujalle, tytär tuisahtaa ulos tuvasta levittämään hurstit oven eteen. Vanha, hyvä tapa oli että mielivieras astui pirttiin hurstia, silkkiä tai kirjovaatetta myöten.

Hekko pakenee aittaan lukkojen taakse, tempaa takalukunkin kiinni. Kosiomies tuulena tuvasta, lyö nyrkillään, potkaisee kantapäällään aitan ovea. Remahtaa rikki esilukko, taittuu takasalpa, avautuu aitan ovi. Siellä seisoo kaunis Hekko koristautuen morsiuspukuunsa ja helmiin. Kosiolainen kantaa helmissä helkkyvän Hekon rekeensä, karauttaa järven jäälle ja häipyy syvän salmen taakse.

Runoilijan välähyttämissä kuvissa on koristeellista loistoa ja vauhdikasta toimintaa. Tapaukset vyöryvät kuin luonnon pakosta, sisäinen voima purkautuu kuin kiitävä myrsky. Voimme aavistaa, että Hekon ja kosiomiehen liitto oli ennakolta sovittu, sillä jos sulhanen olisi ollut epämieluinen, ei hursteja olisi kannettu portaitten eteen. Sitäpaitsi oli tyttären tapana pitää aitassaan veitset ja raudat puolustusaseinaan, kuten useissa jylhissä runoissa lauletaan. Runo ei kerro Hekon tehneen vastarintaa, kaunis ja ylpeä tytär uhmasi siis vanhoja perinnäistapoja, hän hyväksyi kosiomiehen lunnaittakin, mikä yleensä lienee ollut harvinaista. Runon syvällisimpänä pohjavirtana kuultaa siis väkevä rakkaus, joka uskaltaa uhmata sovinnaisia käsitteitä, katkoa kahleita, jotka eivät itsenäiselle, ylpeälle mutta herkkätunteiselle Hekolle sopineet.

Savakkonaisia Itä-Inkeristä.

Suurimpia inkeroislaulajia oli Hevaan kahdeksankymmenen ikäinen sokea *Varvana*, Jarmanan leskivaimo, joka v. 1883 lauloi Porkalle. Mainehikas runonlaulaja eleli Lenttisin suuressa, osaksi komeasti rakennetussa kylässä. Porkka kertoo Varvanan vanhuudestaan huolimatta säilyneen henkisesti virkeänä, vaikka ruumiinvoimat olivat vaipuneet elämän vaivoissa. "Sill' on silmäni sokeat, itkin äijä kuollehia, enemmän elänehiä." Joutuessaan nuorena "viheriäisellä vartuella" leskeksi, oli mie-

ron sauva ollut hänen turvanaan. Puoleksi maaten penkillään lausui Varvana harvinaisen taidokkaasti 25 kertovaa runoa ja 23 eheätä ja kaunista häärunoa, joista esitettäköön näytteenä katkelma, joka lauletaan sulhasen saapuessa morsiustalon edustalle:

Laskii maahan marjueni
tanteroille tammueni,
laskii maahan pehmeälle,
herroin heinille hyville!
Mihin puihin puuttuelet
nepä puut vesoittukohon
vesaisihin kultaisihin!
Mihin tammihin tavoitat,
tammetkin lehoittukohon
lehtihin hopeisihin!

Sulhasta kehoitetaan laskeutumaan ratsunsa selästä pehmeällä verholla katetulle maalle, hevosta odottavat hyvät heinät. Sulhasta verrataan komeaan tammeen ja toivotaan hänen kätensä kosketuksesta kaiken kultaisena loistavan, hopeisena välkkyvän. Laulajan mielikuvituksessa on heijastanut tarina tai kuva ihmeellisestä, tuoreutta ja mehevyyttä uhkuvasta elämän- tai maailmanpuusta, jonka oksien ja lehtien kuviteltiin kultaisina ja hopeisina kimaltelevan.

Pohjois-Inkerin taitavimpana mieslaulajana pidettiin aikoinaan *Ontropo Melikowia*, joka oli syntynyt n. vuonna 1834 Vuoleen pitäjän Sohvolan kylässä. Inkeroisheimoiset Melikowit olivat laajalti tunnetut runotaidostaan, heidän sukunsa säilytti huomattavan määrän kertovia runoja, naiset tunnelmarunoja. Sohvolassa kerrottiin, että kaikki Melikowit jo pienestä pitäen harjaantuivat taitaviksi virsien esittäjiksi. Niinpä *Lukeri Wasiljewna Melikowa*, Mikkala Petronan nainen, oppi suuren määrän kertovaisia runoja isältään Vasilj Melikowilta pelastaen siten isiensä sukuperinnön unhoon joutumasta. Hänen runovarastonsa käsittää myöskin huomattavan määrän naisten esittämiä tunnelmarunoja sekä häävirsiä, yhteensä n. 190 runoa.

Lukeri Melikowan virsivakasta löydämme seuraavan tuutilaulun:

Tuuti lasta Tuonelahan,
heija hiekkakoppelihin,
valkioihin vaattehisin
Tuonen piikojen piellä,
Tuonen eukon tuuitella.

Ontropo Melikow, joka 12—13-vuotiaana Vuoleen ja Lempaalan metsissä Larin Paraskeн kera paimenteli kesäisin karjaa, oli kilpalaulannassa kuuluisaa Paraskea etevämpi. Kumpikin rikastutti lauluvarastoaan oppimalla lomapäivinään yhä uusia virsiä. Ontropo oli jo 9 vuotiaana käynyt orjan töissä, 13 ikäisenä sai hän ensimäisen raippasaunan. Joutuessaan ilkeämielisen työvoudin epäsuosioon, kiehui hänen sisunsa, sillä muinaisen mahtavan laulajasuvun jälkeläinen ei ollut tottunut orjana kumartelemaan. Ylioppilas Saxbäck tapasi v. 1859 Ontropon Miikkulaisissa maaorjan työssä. Työvouti kielsi Ontropoa laulamasta runonkerääjälle. Saxbäck pyyteli tällöin laulajaa sanelemaan virsiänsä työnsä lomassa, mutta tästä oli seurauksena julkinen raipparangaistus moision pihalla. Yhä uudistuvat häväistykset ja ankara kohtelu mursivat lopulta herkän laulajan mielen, "kun kerran löi, niin kahesti koski". Entisen ylvään runoruhtinaan niskat niksahtivat ja muisti mureni. Hänestä tuli arka ja itseensä sulkeutunut, joka aniharvalle avasi virsivakkansa entisiä sukumuistoja juohatellen:

Mies oli ennen miun isoni,
mies oli miehien parissa,
miesten kesken kelpaeli:
nainen ennen miun emoni,
nainen naisien parissa.

Heä miusta miestä toivoi,
toivoi kyllin kyntäjäistä,
aina atran painajata,
ken kyllin kesällä kynti,
joute joulua piteli,
peäte kaute peäsiäistä. —

Ei pojasta tullutkaa,
tult ei kyllin kyntäjäistä,
ain ei atran painajaista.

Laulajan värähtelevä ääni hiljeni, syntyi lyhyt tauko, ja ukko jatkoi järeänä:

Vähä virren väärin lauloin,
pikkaraisella pilasin:
itse kynnän, itse kylvän,
itse siemenet sirotan
mie perintö-pellolleni,
itse veännän viikatteeni
mie nimikkoniitylleni,
itse kannan kassariini,
vien lepikkolehtoheini.

Luterinuskoisten etevimpiä laulajia oli Toksovan pitäjän *Liisa Itko*, joka 63 ikäisenä saneli 274 runoa. Useimmat laulunsa oppi hän äidiltään Anni Antintytär Karvoselta, kotoisin Muurilan kylästä. Liisan kotikylässä Hittolassa osattiin ennen paljon kiikkulauluja, ne painuivat Liisan mieleen. Vuosien varrella kerääntynyt lauluvarasto oli tuon heikkosilmäisen, viimeisinä vuosina melkein sokean naisen suurena ilona. Niinpä hän lauloikin: "Mie oon luotu laulamahan, heitetty heläjämähän." Naimattomaksi jäänyt Liisa eleli kotitalossaan Itkolla "kirkonvaivasena" mutta lienee tuottanut monta rattoisaa hetkeä omaisilleen. Hyvään alkuun päästyään saattoi laulaja virkahtaa: "Viel' on mulla virttä viisi, vast mie reunasta repäsin, koko virret on koskematta" Liisa Itkon virsistä huomaa, että laulunlahja oli hänellä perinnäinen. Hänen esittämänsä virret juoksevat ehjällä runomitalla ja kreikanuskoisilta inkeroisilta kuulemansa aihelmat on hän runollisesti siirtänyt omalle murteelleen:

Kuin mie kuolen kultasolki,
katoan kanervan kukka,
kuhun kuoppa kaivetahan,
mihin hauta hankitahan,
isän ikkunan aloille,
veikon pellon pientareille.
En mä malta tuossa moata
en usalla uinahella
isän suurelta surulta,
emon värttänän hyrältä,
veikon kirveen kilkkeheltä.

Nimeltä tunnetuista runonlaulajista on *Larin Paraske* kaikkien aikojen suurin kansantietouden säilyttäjä. Hän syntyi Pohjois-Inkerissä Lempaalan Miskunmäen kylässä v. 1833. Vanhemmat olivat molemmat inkeroisia, isä lampuoti ja seppä Mikitta Mikitanpoika työskenteli orjana Kuussovan hovissa, äiti Tatjana Vasilovna kotoisin Suomen puolelta Sakkolan Vaskelasta. Paraske eli lapsuutensa päivät maaorjan raskasta elämää, mutta luonteeltaan iloisena mieltyi hän lauluihin. Kymmenvuotiaana kävi hän karjaa paimentamassa Mäkienkylän tyttöjen kera, joiden joukossa oli 4—5 vuotta vanhemmat Timon Tarja ja Konrolan Maura, kummatkin kuuluisiksi tulleita laulajia. Metsässä kannon päässä seisten lauloivat tytöt vuorotellen. Kätkyeen ääressä, paimenessa, työssä, talkoissa ja liekulla laulettiin ja opittiin kotiseudun runot, sillä typeränä pidettiin tyttöä, joka ei ollut "virsille viriä" ja selvä sanelemaan. Hyvämuistinen ja kirkasääninen Paraske oli taitavin, kahdenkymmenen ikäisenä osasi hän kaikki oman ja naapurikylien virret.

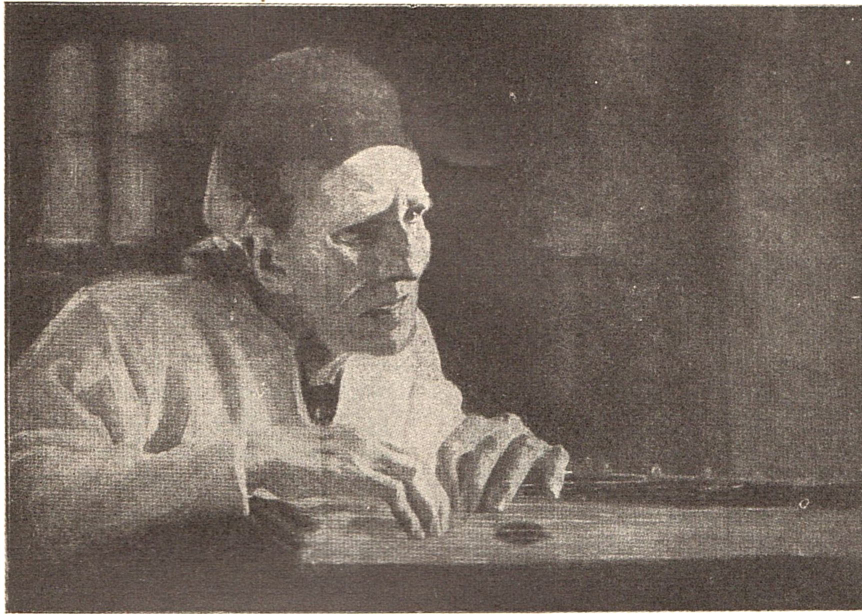
Parasken vanhemmat kävivät hovissa päivätöitä suorittamassa, joten kotiaskareitten toimittaminen joutui lasten tehtäväksi. Iloisimmat olivat ne viikot, jotka Paraske sai viettää äitinsä kotona Suomen puolella. Mutta äiti kuoli tytön ollessa vasta 15 v. vanha, kolme vuotta myöhemmin jäi hän isättömäksi ja sai usein osakseen hovin puolelta raakaa kohtelua. Varmaankin soveltuivat Parasken omaan elämään hänen virtensa sanat:

Alahall' on allin mieli
uiessa vilua vettä,
alempana armottoman
käyvessä kylän väliä.
Syvän kylmä kyyhkysellä
syyvessä kylän kekoa,
vilu vatsa varpusella
juuvessa vilua vettä,
kylmempi minun poloisen
käyvessä kylän katua.

Suuria tuskiansa kävi Paraske tuulluttamassa äitinsä haudalla, jossa hän ristin juurella itkien puheli mullan alla lepäävälle vainajalle:

Jo on kuollut emoiseni,
jo on kuollut kuusi vuotta,
kaonnut kaheksan vuotta,
jo on kuuset kulmaluilla,
haavat suuret hartioilla,
kulmilla muhia multa,
silmillä heliä hiekka,
vesat varpaihen välissä,
nurmi nuori kattehenna.
Ei se kuule miun emoni,
ei se kuule, ei havaitse,
kuule ei kujerrustani,
kuule ei lapsen laulujani,
lintusen likerrystäni,
pienen piipatoksiani.

Inkerin rajaseudun neidot toivoivat ennen saavansa sulhon Suomesta, sillä siten he vapautuivat maaorjan kurjasta kohtalosta. Niinpä Paraskekin suostui 20 vuotta vanhemman talollisen Kaurila Stepanovin vaimoksi v. 1853. Mies oli raihnas vetelys, joka ei kunnolla jaksanut edes peltojaan viljellä. Mutta laula-

Larin Paraske.

jan iloisella luonnolla Paraske aherteli ränsistyneessä pirtissä, tarttui tarmokkaasti viljelystöihin, kävi ansiotyössä kodin ulkopuolellakin saadakseen kokoon ruplat veroihin ja pieniin ostoksiinsa. Jäipä vielä aikaa rakkaaseen kirjontatyöhönkin. Raskaan työn ohella synnytti Paraske kahdeksan lasta, joista viisi kuoli pienokaisina. Lasten kuolemaa murehti Paraske syvällisesti ja vanheni ennen aikojaan. Hänen miehensä kääntyi hoivattavaksi potilaaksi lisäten siten vaimonsa työtaakkaa. Ansiotöikseen Parasken täytyi vetää jaaloja ja soimia Taipaleen jokirantamilla ja kasvattaa Pietarin isättömiä "ruununlapsia" Kaiken tämän tuo uljas nainen kesti nurkumatta ja pahaa sanaa sanomatta ja kun Kaurila v. 1887 kuoli itki Paraske: "Miksis jättelit niille ikuikäväisille, tuki turvattomaks, aniarmottomaks?"

Eikä leivänpuutekaan niin raskaana painanut vaimokuluisen mieltä kuin kolkko äänettömyys katoksen alla, kun ei enää kuulunut ääni kujalta, kirveen kilkahdus puupinon luota:

Ei ois illaista ikävä,
kaihe ei leipäkannikaista,
ei ois murhe murkinaista
suru ei suuruma paloja,
ihalaistain on ikävä,
murhe musta kulmaistani.
Ei kuulu kujalla käyvä,
pilko ei pinolla puita,
kalkkoa ei katoksen alla.

Työn ja huolen painamana alkoi Parasken terveys heikentyä, päätä pakotti ja vaivoin jaksoi hän työtä tehdä. Hädän pahimmoillaan ahdistaessa ilmaantui apu. Näihin aikoihin alkoi muinaisten runojen perinpohjainen muistiin kirjoittaminen. Ensimmäisenä keksi Parasken A. A. Borenius, joka ei tosin huomannut hänessä mitään erikoisempaa. Mutta eräänä kesäisenä iltana v. 1887 ilmaantui Sakkolan pastorinkansliaan Paraske saattaen sokeata naista. Apulaispappi Ad. Neoviuksen huomio kiintyi heti Parasken ulkomuotoon ja tavallisuudesta poikkeavaan puhetapaan. Neoviuksen tiedustellessa osasiko Paraske runoja vastasi laulaja:

Mie kun lauluille lassein
virren työlle työnteleini,
laulan mie yheksän yötä,
päivän laulan päästä päähän.

Ja niin alkoi Neovius tyhjentää Larin Parasken tietovarastoa vuosina 1887—94. On

Pukeronjärvi Pohjois-Inkerissä.

ihmeteltävä, miten suuret määrät kansantietoutta yksissä ihmisaivoissa voi säilyä. Paraske taisi 1,343 runoa ja loitsua, lähes 3,000 sananlaskua ja arvoitusta, lisäksi itkuvirsiä ja tapoihin liittyviä selityksiä. Kotiseutunsa etevimpänä koristetaiteilijana joutui hän avustamaan vanhojen pukujen ja käsitöiden hankkimisessa Kansallismuseoon. Edelfelt ja Järnefelt maalasivat hänen muotokuvansa, Sibelius ja Borenius tutkivat hänen sävelmiänsä. Varsinkin Järnefelt syventyi hienolla herkkyydellä tuon ihmeellisen ikitietäjän tunne-elämään. Hän kuunteli ihastuksella Parasken virsiä, piirteli luonnoksia ja maalasi toistakymmentä kuvaa. "Kuta enemmän opin Paraskea tuntemaan, sitä enemmän ihailin hänen olentoansa, tuota tuntehikasta, lahjakasta ja viisasta naista, jossa kreikkalaiskatolinen uskonto niin sopusointuisesti oli sulautunut kalevalaiseen henkeen"

Paraske oli aina valmis antamaan henkiset rikkautensa tieteen ja taiteen hyväksi. Hänen iloinen taiteilijaluonteensa voitti koti-ikävän, hän oli hyvin tyytyväinen oleskeluunsa Helsingissä. Paraske kertoi kotiseudullaan saaneensa istua komeissa vaunuissa, korskuvat hevoset olivat lentäen juosseet. Ajuri oli kysellyt, vieläkö mummon pää kestää ja taas vauhtia kovennettiin. Mutta hädän hetkellä ei kylmältä maailmalta riittänyt 200 markkaa maksamattomien verojen suoritukseksi, miesvainajan perintötila myytiin v. 1899 pakkohuutokaupalla.

Kuinka hyvin soveltuukin Parasken omaan elämään hänen laulamansa sanat:

Ei se tiiä yksikään
miu poloisen mieloistani,
tämän allin mielalaista,
pääskyläisen päänsisusta.
Muill' on turvat, muill' on armot,
ei miulla milloinkaan
kurjalla ei kulloinkaan,
miull' on tuulet turvanani,
ahavaiset armonani.

Suom. Kirjallisuuden Seura päätti v. 1901 antaa Paraskelle 100 markan vuotuisen eläkkeen. Parasken poika osti takaisin äidilleen rakkaaksi käyneen tuvan ja siinä suuri laulaja ja ikitietäjä kuoli puutteeseen ja viluun tammik. 3 p. 1904.

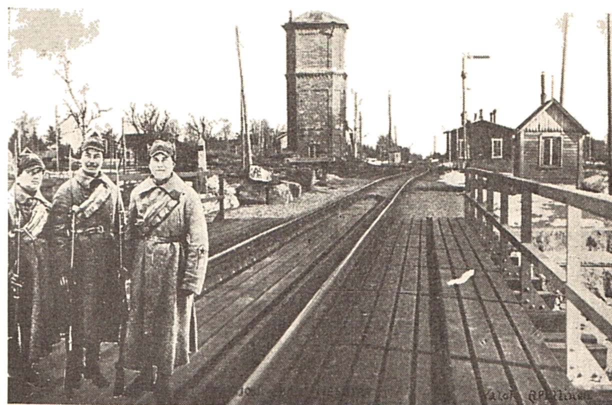
Muinaissuomalaisen kulttuuriperinnön säilyttäjinä on Inkerin runonlaulajilla huomattavan suuri osa. Runolaulua pidettiin Inkerissä pyhänä, sitä kuunneltiin kunnioituksella ja hartaudella ja ken ei ollut saanut jumalaista runoilijalahjaa, hänen velvollisuutensa oli omantunnontarkasti säilyttää kuulemansa virret. Jokainen esittäjä painoi silti sanottavaansa oman yksilöllisen leimansa aivan niinkuin koristetaiteilija, joka entisten esikuvien mukaan sommittelee kirjontatyönsä.

Muinaisina aikoina oli pojan kallein sukuperintö isän antama miekka, tyttärillä emon lahjoittama helmikerta. Aikojen kuluessa sortuivat esi-isämme miekan melskeissä, paljon heitä tauti tappoi, vielä enemmän sota hävitti. Vapautensa menettäneen ja köyhtyneen kansan oli uhriksi kannettava ulkonaiset arvonmerkkinsä. Perintönä kulki vain hengen miekka, muinaissuomalaisten vanhat virret, jotka naisten säilyttäminä jaloina helminä jäivät helkkymään. Tämän korkean tehtävän ovat Inkerin runonlaulajat täyttäneet tietäjän tarkkanäköisyydellä ja tosirunoilijan vaistolla.

ESKO HEILIMO:

HEIMOTYÖSTÄ

On valittaen todettava, ettei heimoajatus ja elävä heimoushenki ole vielä saavuttanut kansamme keskuudessa ja yleisessä tietoisuudessa sellaista vallitsevaa asemaa, joka sillä, varsinkin itsenäistymisemme jälkeen, tulisi maassamme olla. Tässä suhteessa puuttuu meillä vielä paljon, jos kohta tyydytyksellä onkin tunnustettava, että se suuriarvoinen ja uhrautuva työ, jonka heimoalalla toimivat monet eri heimojärjestöt ovat vuosikausien kuluessa suorittaneet, on vienyt heimoasiaa entiseen verrattuna suuresti eteenpäin. Mutta paljon määrätietoista ja uurasta heimotyötä kaivataan vielä, jotta todellinen, kansallisesti valveutunut heimoushenki saataisiin maassamme syntymään ja juurtumaan myös kansamme laajoihin pohjakerroksiin.

Neuvostosotilaita Rajajoen sillalla.

Mitä sitten tarkoittaa heimoajatus je sen puolesta suoritettava heimotyö? Heimoajatus tarkoittaa lähinnä elävän tietoisuuden herättämistä siitä, että Suomen suku ei käsitä vain niitä suomalaisia, jotka asuvat valtiollisten rajojemme sisäpuolella, vaan että myös ne Suomen suvun jäsenet, joiden asumasijat historiallisten olojen johdosta ovat joutuneet rajojemme ulkopuolelle, nimittäin vienan-karjalaiset, inkeriläiset sekä Länsi-Pohjan ja Ruijan suomalaiset, ovat samaa Suomen sukua kuin me itsekin. Ja laajemmassa mielessä käsittää heimoajatus myös sen, että näiden lisäksi sukulaiskansamme virolaiset, unkarilaiset ja pieni liiviläinen kansansirpale niinikään kuuluvat samaan suureen kansanheimoon, muodostaen yhdessä suomalais-ugrilaisen kansanryhmän. Heimotyön tarkoituksena on luoda näiden Suomen suvun eri osien kesken yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja heimorakkautta sekä edistää niiden välistä vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa lähinnä sivistyksellisessä suhteessa ja läheisten kulttuuriyhteyksien kautta. — Mitä erityisesti lähimpiin heimolaisiimme itärajan takana, vienan-karjalaisiin ja inkeriläisiin, tulee, niin on heihin kohdistunut heimotyö olosuhteiden pakosta etupäässä tarkoittanut heidän avustamistaan niissä suunnattoman suurissa vaikeuksissa, joiden alaisiksi he valtiollisten olojen johdosta ovat joutuneet. Erikoisesti on tämä avustustoiminta kohdistunut niihin tuhansiin pakolaisiin, jotka vainoa ja sortoa paeten ovat hakeneet suojaa meidän maassamme. Näiden pakolaisten avustamisessa ovat eri heimojärjestöt vuosien kuluessa valtion ohella suorittaneet erittäin suurimerkityksellisen ja tunnustusta ansaitsevan työn. Erikoisen suuriarvoinen ja tulevaisuuteen tähtäävä on ollut se valistus- ja koulutustoiminta, jota eri heimojärjestöjen myötävaikutuksella on maassamme harjoitettu vienan-karjalaisten ja inkeriläisten pakolaisten keskuudessa. Jos olot Vienan-Karjalassa ja Inkerissä vielä valkenevat, niinkuin meidän hartaasti täytyy toivoa, tulee tämä heimopakolaisten keskuudessa suoritettu valistus- ja koulutustoiminta vielä kantamaan runsaita hedelmiä sen kautta, että pakolaiset, eri elämän aloille koulutettuina, silloin voivat palata kotiseuduillensa jatkamaan siellä työtänsä oman heimonsa keskuudessa siten kohottaen sitä sivistyksellisessä, ammatillisessa, aineellisessa ja muissa suhteissa.

Itsenäisyytemme aikana on maassamme heimotyön alalla toiminut useita eri järjestöjä ja yhdistyksiä.

Inkerin pakolaislasten orpokoti Raudussa.

Toiset ovat työskennelleet etupäässä Karjalan asian hyväksi, toiset Inkerin asian hyväksi ja eräät heimoasian hyväksi yleensä. Karjalan asiaa ajaneista järjestöistä mainittakoon tässä Akateeminen Karjala-Seura, Naisylioppilaiden Karjala-Seura, Itä-Karjalan Komitea Viipurissa, Karjalan Sivistysseura ja Karjalakerhojen Keskusliitto monine alaosastoineen eri puolilla maata. Inkerin hyväksi työskennelleistä järjestöistä on lähinnä mainittava Inkerin Liitto, Inkeriläisten yhdistys paikallisosastoineen eri osissa maata sekä Inkerin ylioppilaiden seura.

Mitä erityisesti tulee Inkerin Liittoon, joka perustettiin jo toistakymmentä vuotta sitten vuonna 1922, niin on se toiminut etupäässä sivistyksellisellä pohjalla tarkoituksenaan Inkeriin kohdistuvan valistustyön tukeminen, kulttuuriyhteyden ylläpitäminen Suomen ja Inkerin välillä sikäli kuin siihen vallinneissa olosuhteissa on ollut mahdollisuuksia, sekä Inkerin kansallisen asian ajaminen ja inkeriläisten avustaminen. Tarkoitusperiensä saavuttamiseksi on Inkerin Liitto voimiensa mukaan koettanut harjoittaa monipuolista Inkeripropagandaa m.m. julkaisemalla inkeriaiheisia kirjasia ja kirjoituksia sanomalehdissä sekä pitämällä inkeriaiheisia esitelmiä eri tilaisuuksissa ja m.m. radiossakin. Toimintansa alkuaikoina julkaisi Liitto erityistä "Inkeri" nimistä lehteä, mutta varojen puutteessa oli lehden julkaiseminen vuonna 1928 lopetettava. Sen jälkeen on Viipurissa ilmestyvässä "Vapaa Karjala" nimisessä lehdessä julkaistu erityistä Inkeri-osastoa, minkä johdosta lehden nimikin muutettiin "Vapaa Karjala ja Inkeri" nimiseksi. Edelleen on Inkerin Liitto järjestänyt aika-ajoin Inkeri-juhlia eri puolilla maata koettaen silläkin tavoin tehdä Inkerin asiaa tunnetuksi Suomessa. Edelleen voidaan Liiton toimialalta mainita, paitsi lukuisia eri viranomaisille tehtyjä alotteita ja esityksiä, "Inkerin sivistysrahaston" perustaminen sekä laajan Inkeri-arkiston kerääminen ja järjestäminen.

Kaikkien eri heimojärjestöjen yhdyselimenä on Heimojärjestöjen Keskusvaliokunta, joka perustettiin 1929. Sen tarkoituksena on saada aikaan yhtenäisyyttä ja suunnitelmallisuutta eri heimojärjestöjen suorittamassa heimotyössä, edustaa heimo- ja pakolaisjärjestöjä ulospäin sekä omastakin puolestaan tehdä työtä heimoajatuksen levittämiseksi ja ryhtyä erilaisiin alotteisiin heimoasian hyväksi.

Kaikki ne eri järjestöt ja yhdistykset, jotka maassamme ovat heimoalalla työskennelleet, ansaitsevat vuosikausia kestäneestä hartaasta ja uhrautuvasta työstänsä tunnustuksen ja kiitoksen. Tämän työn yhteistuloksena on, että heimoasia on vähitellen alkanut saavuttaa maassamme yhä enemmän kantavuutta ja että yhä laajenevissa suomalaiskansallisesti valveutuneissa piireissä heimoajatus ja oikea heimoushenki on alkanut saavuttaa jalansijaa.

Jotta kuitenkin heimoajatus tulisi kansamme kaikissa kerroksissa eläväksi ja vähitellen kypsyisi ylei-

Karjalan pakolaislapsia Kyminlinnassa.

sessä tietoisuudessa, olisi toivottavaa, että kansa- ja oppikouluihimme mahdollisimman pian järjestettäisiin suunnitelmallinen heimo-opetus. Tämän opetuksen tarkoituksena tulisi olla luoda kasvavaan nuorisoon oikea heimoushenki ja siinä tarkoituksessa tutustuttaa opiskeleva nuoriso Suomen suvun alkuvaiheisiin sekä erityisesti rajantakaisten heimolaistemme ja eteläisten sukulaiskansojemme historialliseen kehitykseen, niiden yhteiskunnallisiin ja sivistyksellisiin oloihin ja omalaatuiseen elämään, niiden kielellisiin ja muihin erikoisuuksiin sekä niiden yhteyksiin meidän kansamme kanssa. Heimo-opetukseen olisi myös sisällytettävä n.s. ulkosuomalaisten eli siirtolaisten olojen tunteminen. Tällaisen heimo-opetuksen järjestämistä tarkoittava aloite on jo toista vuotta sitten useiden eri heimojärjestöjen, m.m. Inkerin Liiton, puolesta jätetty Opetusministeriöön. Erinomaisen suotavaa olisi, että se pian johtaisi toivottuun tulokseen.

Kansojen Kaitsija on meille suomalaisille ollut suopea. Hän on antanut meidän aikoinaan tulla osalliseksi länsimaisesta sivistyksestä, sen jälkeen kypsyä sisäisen autonomian turvin ja vihdoin saavuttaa ylevimmän päämaalin, valtiollisen itsenäisyyden. Tämän vastakohtana on rajantakaisten heimolaistemme raskas ja katkera kohtalo. Se velvoittaa jokaista kansallisesti ajattelevaa suomalaista tekemään työtä näiden kovaosaisten heimolaistemme hyväksi. Jatkakaamme siis kukin kohdaltamme herkeämättä heimotyötä ja tulkoon heimoajatus ja todellinen heimoushenki erityisestikin nyt vietettävänä Kalevalan riemuvuotena eläväksi itsekunkin suomalaisen sydämessä.

ANTERO KAJANTO:

Inkerin kannel

Kuuluu itku Inkeristä,
kiiltää kimmel kyynelistä,
kaipaa kalevainen suku
yllä murheen musta puku,
Väinämöisen huokaa väki,
kukahda ei kultakäki.

Missä ennen riemu raikui,
kalevainen kannel kaikui,
siellä soi nyt surmajousi.
Missä ennen sotka sousi,
itkee alli aavan alla,
kulkee kuolo kaikkialla.

Onnen pojat orjan työssä
takovat he talviyössä;
pääksyttäin on päivät kovat,
vieraat sanat viekkaat ovat;
valoa nyt ollaan vailla
Kalevalan kaukomailla.

Sentään sielläkin myös kerran
paistanut on päivä Herran,
kuulunut on nauru, nalja,
oltta täynn' on ollut malja
maammon, taaton tarumaassa,
unenmaassa urhokkaassa.

Siellä Aino askarteli,
Lemminkäinen lieto eli,
ikiseppo Ilmarinen,
taitava ja tarmollinen
takoi yöt ja takoi päivät,
ilotulet ilmaan jäivät.

Kiikkui onnen keinu, kehto,
liikkui laakson laululehto,
saatiin meille Sampo siellä
Kalevalan kaukotiellä,
itse Ilmarisen työstä
kohos aarre korpiyöstä.

Mutta Kullervokin kulki,
kostoaan toi koito julki,
orjan poika outomieli;
orjan poika kirokieli
kaatui kurja kankahalle,
maatui mustan mullan alle.

Kukkulalle kukkulalta
Kalevalan kaikkivalta
kasvoi laulun lainehena,
nousi mahdin mainehena,
meille näytti merkkitulta,
kimmelsi kuin kirkas kulta.

Vierii viesti Inkeristä,
kiiltää kimmel kyynelistä.
Kannel ei nyt kaunis soita,
Väinämöinen viel' ei voita;
Kullervot vain kulkee siellä
sadan vuoden sankariellä.

Taaton, maammon taiat jäivät,
oudot ovat orjan päivät.
Vaikka sataa vainolunta,
silti nähdään suurta unta.
Miesten mielet voittaa valo,
uuden uskon tulipalo.

Sortumatta seiso yhä
kalevainen kansa pyhä!
Uusi saapuu Sampo kerran,
paistaa vielä päivä Herran!
Inkeri, sun aikas koittaa!
Kerran kannel kesää soittaa!

H. K. ERVIÖ:

ERÄS INKERIKKO-PROFEETTA 1600-LUVUN ALULTA[1)]

Nevanlinnassa huhtikuussa v. 1637 pidetyille talvikäräjille, joilla tulivat käsiteltäviksi Kuivais en, Korpiselän, Kelton ja Spaskoin pogostain oikeusjutut, oli haastettu Pähkinänlinnan alikäskynhaltijan Herman Rauerdinghin toimesta myöskin eräs talonpoika, Levoska (Ljovuška) Lempoinen nimeltään, kotoisin Svante Banér-vainajan tiluksilta Inkereeltä. Häntä syytettiin siitä, että hän oli kolme vuotta sitten jättänyt vaimonsa ja lapsensa ja lähtenyt kiertämään maita mantereita tulevaisia asioita ennustellen ja uudistaen ei ainoastaan venäläisten vaan ruotsalaistenkin uskontoa. Tutkijana toimi kihlakunnanoikeuden tuomarin Tönne Langmanin valtuuttamana lainlukija Jesper Johansson, mutta hänen ohellaan näyttää kuulustelijana olleen myöskin Nevanlinnan kirkkoherra, maisteri Henrik Fattebur, joka samalla oli Nevanlinnan rovastikunnan rovasti.

Jutun käsittelyä seuratessamme saamme verrattain selvän kuvan sekä syytteenalaisesta Lempoisesta itsestään että hänen uskonnollisista vakaumuksistaan ja niiden synnystä.

Kaikesta päättäen hän oli ollut aikaisemmin jonkinlainen tietäjä, joka, kuten hän itsekin tunnustaa, oli käyttänyt m.m. käärmeen päätä kaikkea onnettomuutta ja pahaa torjuakseen, mutta jo 15 vuotta takaperin oli hänessä tapahtunut suuri muutos. Hän oli saanut nähdä ilmestyksen, taivaan repeytyvän ja tulenkipinäin putoavan alas. Ja hänelle oli annettu Jumalan lähettiläänä tehtäväksi julistaa kaikki se, minkä hän sitä varten oli saava. Hän ei suinkaan puhunut sitä itsestään, vaan se tuli aivankuin vihellytäen hänen korviinsa, ja hänen oli se edelleen julistettava mitään siitä salaamatta. Nyt hänellä oli sellainen autuus, ettei enkeli eikä kukaan muukaan voinut eroittaa häntä Kristuksesta. Sentähden hän oli myöskin luopunut kaikista maailmallisista asioista, vieläpä vaimostaankin, sitä arvollisempi ollakseen.

1) Lähteenä käytetty käräjäpöytäkirja sisältyy Inkerinmaan tuomiokirjaan vuodelta 1637, jota säilytetään Latvian valtionarkistossa Riiassa. Kreikkalais-katolisen kirkon opetusta koskevat tiedot on kirjoittajalle hyväntahtoisesti antanut rovasti N. Ortamo.

Venjoen kirkko.

Lempoisen uskonnollisiin vakaumuksiin, mikäli ne kuulustelussa tulevat ilmi, on painanut leimansa etupäässä kreikkalais-katolisen kirkon opetus. Tämä on varsin luonnollista, sillä olihan hän sen kasvatti. Joskaan sen vaikutus ei tuona aikana näyttänyt Inkerissä olleen kovinkaan syvällinen, — niinpä pöytäkirjastammekin käy selville, että vielä silloin toimitettiin m.m. Liivinmaan, Inkerin ja Karjalan entiselle kenraalikuvernööri Juhana Skyttelle kuuluvan Tuutarin lehdoissa uhreja ja palvottiin pölkkyjä ja kiviä — se kuitenkin loi edellytykset korkeammallekin uskonnollisuudelle.

Muutos, joka Lempoisessa oli tapahtunut, on kaikesta päättäen olut todella perinpohjainen. Hän oli hyljännyt kaikki entiset pakanalliset uskomuksensa. Lehdoissa, jotka varmaan olivat hänellekin olleet rakkaat, asusti nyt saatana, ja siksi hän oli valmis ne juurineen hävittämään.

Mutta eivät kreikkalais-katolisen eikä luterilaisenkaan kirkon opetukset häntä kaikessa tyydyttäneet. Niinpä toimittivat molemmat kasteen väärin, edelliset sen yhteydessä käytettävien hengellistä iloa, palavaa rakkautta Jumalaan ja uskon valoa kuvaavien

Inkerin kirkkokansaa.

4 kynttilän takia, jälkimmäiset siksi, että he valoivat vettä vain kastettavan päähän. Kynttilät eivät pyhitä vettä, vaan Jumalan sana. Ja kuten Kristuskin sai Jordanin virrassa täydellisen kasteen, niin on se nytkin toimitettava.

Ristinmerkin tekeminen samoinkuin pyhimysten kuvien kumartaminen saattavat sen sijaan koitua suureksi siunauksesi, jos ne oikealla tavalla suoritetaan. Kättä otsaan painettaessa tulee muistella Kristuksen ylösnousemusta, rintaan painettaessa hänen kastettaan ja olkapäihin painettaessa sitä, miten Kristus on levittänyt kätensä ristille. Tämä Lempoisen tutkijoilleen antama selitys eroaa tosin jossain määrin kirkon opetuksesta, jonka mukaan ristinmerkin tekijä osoittaa sillä uskoaan siihen, että Jumala on pyhittänyt ihmisen ajatukset, tunteet ja työt ja antanut edestämme rakkaan Poikansa, joka meille iankaikkisen, autuaallisen elämän lunastaen on pelastanut meidät kärsimyksillään ristinpuussa, mutta pääpiirteissään, ristiinnaulitun Kristuksen muistelemisessa, ne lankeavat yhteen. Kuvien kumartamiseen nähden hän jälleen kirkon tavoin selittää, että niitä kumarrettaessa tulee ajatusten olla kiinnitettyinä niiden kuvaamiin pyhimyksiin taivaassa, jotka hyvän maallisen vaelluksensa vuoksi voivat paljon vaikuttaa esirukoustensa kautta Jumalan tykönä.

Vain niihin mielipiteisiin, jotka Lempoisella ovat miesten kirkossakäynnistä, on kirkon opetus pappien avioliitosta ja nähtävästi myöskin munkkilaisuudesta aivan erikoisella tavalla vaikuttanut. Kaikki nimittäin eivät ole sen arvoisia, että voisivat mennä kirkkoon siellä jumalanpalvelukseen osallistuakseen. Määräävänä tekijänä on tässä se, ovatko he olleet avioliitossa kerran vai useammin. Jolla on ollut enemmän kuin yksi vaimo, — kolmas vaimokin joutuu kirouksen alaiseksi — hänen täytyy jäädä kirkon ulkopuolelle siellä kuunnellakseen, mitä papilla on sanottavaa. Sentähden ei maisteri Henrikinkään pitäisi mennä ollenkaan kirkkoon, koskapa hän oli jo toisissa naimisissa.

Luterilaisiin yleensä Lempoinen suhtautuu varsin kielteisesti. He ovat sokeita. He eivät ota kantaakseen Kristuksen ristiä, eivät kurita ruumistaan, eivätkä siten myöskään seuraa Kristuksen jälkiä. Usko heillä saattaa olla kylläkin hyvä, ja jos he vielä tekisivät Kristuksen opetuksen mukaan, he olisivat rangaistuksesta pelastetut. Tämän takia olikin Jumala lähettänyt juuri hänet heidän sokeuttaan paljastamaan.

Mutta ei tässä kyllin. Lempoisen julistukseen sisältyi myöskin ennustus siitä, etä tulee aika, — milloin, se on hänelle tietämätöntä, jolloin ei ainoastaan Inkeri vaan koko Ruotsin valtakunta on oleva Venäjän vallan alla. Silloin on Inkerissä vallitseva kreikkalais-katolinen uskonto, ja venäläisiä kirkkoja rakennetaan aina Äyräpäätä ja Lappeeta myöten.

Lempoisen suhde luterilaisuuteen samoinkuin hänen ennustuksensa Venäjän vallan ja sen uskonnon palauttamisesta käyvät ymmärrettäviksi sitä taustaa vastaan, jonka muodostaa Ruotsi-Suomen hallituksen kirkkopolitiikka, joka jo ennen Stolbovan rauhaa määräsi sen asenteen kr.-kat. uskontoon ja sitä tunnustavaan Inkerin väestöön. Maa oli luterilaistutettava; sitä vaati hallituksen käsityksen mukaan valtakunnan etu. Ja siinä ei käytetty hyväksi vain rauhallisia keinoja, vaan turvauduttiin niiden ohella pakkoon, joka ajoi joukottain Inkerin asukkaita rajan yli Venäjälle. Kreikkalais-katolisten oli osallistuttava luterilaisiin jumalanpalveluksiin, vieläpä luterilaisten pappien palkkaukseenkin puhumattakaan siitä, että myöskin heidän omia pappejaan koetettiin houkutella luterilaista oppia levittämään, samalla kun näiden toimintaa yleensä ja varsinkin uusien pappien saantia vaikeutettiin.

Käännytystyön tekeminen kuului pääasiassa luterilaisille papeille, joita tässä suhteessa vielä erikoisin palkkioin kannustettiin. Siihen oli varmaan osallistunut Nevanlinnan kirkkoherrakin, maisteri Henrik, joka on tunnettu rajuluontoisena miehenä ja jota myöhemmin ajateltiin Inkerinmaan superintendentiksikin. Nähtävästi juuri hän oli varsinaisesti pannut alulle oikeusjutun Lempoista vastaan. Kaikki tämä selittää myöskin sen, etteivät hänen ja Lempoisen välit olleet suinkaan parhaimmat. Jo edellä mainitsimme, mitä Lempoinen ajatteli maisteri Henrikin kelvollisuudesta papinvirkaa hoitamaan. Mutta vieläkin ankaramman kohtalon hän oli osakseen saava. Tulevaisessa maailmanajassa oli hänen sijansa oleva helvetin tulessa. Maisteri Henrik puolestaan koetti saattaa Lempoisen uskonnolliset vakaumukset mahdollisimman huonoon valoon syyttäen häntä etenkin pakanallisuudesta.

Lempoinen ei kuitenkaan pelkää oikeudenkäyntiä eikä sen kuluessa esitettyjä syytöksiä. Vaikka häntä voitaisiinkin kiduttaa, vieläpä hänet kuolemaankin tuomita, se olisi hänelle vain mieluista, sillä siten hänestä tulisi Kristuksen marttyyri, jonka Jumala olisi aikanaan kirkastava.

Mitenkä oikeudenkäynti päättyi, siitä käytettävissämme oleva tuomiokirja ei sisällä mitään tietoja. Lautamiehet, joina toimi 12 talonpoikaa, näistä nimistä päätellen 9 luterilaista suomalaista, ja joiden mielipidettä tiedusteltiin, eivät sanoneet syytettyä ymmärtävänsä. Lopuksi pyysi Lempoinen vielä puheenvuoron kehoittaen oikeutta tekemään, minkä oikeaksi katsoisi. Samalla hän kuitenkin huomautti siitä, että tuomitessa täytyy olla varovainen, ja viittasi sanojensa tueksi legendaan p. Katariinasta, jonka kanssa, kun tuomio vihdoin voitiin viedä täytäntöön, poltettiin myöskin ne, joiden aikaisemmin piti olla tuomion täytäntöönpanijoina, mutta jotka Katariinan vaikutuksesta olivatkin tulleet kääntymykseen.

Lempoiselle langetettu tuomio saattoi olla hyvinkin ankara, ehkäpä kuolemanrangaistuskin, sillä kyseessä olevana aikakautena ei juuri tunnettu uskonnollista suvaitsevaisuutta. Raskauttavana asianhaarana oli se, että hänen toimintansa oli aivan vastakkainen hallituksen pyrskimyksille, minkä lisäksi se ei rajoittunut vain uskonnolliselle alalle, vaan sai helposti maanpetoksellisenkin tulkinnan. Toisaalta vaikutti siihen lieventävästi varmaankin se, että hänen toimintansa oli tapahtunut Inkerissä, jossa jo muutenkin oli kaksi uskontoa ainakin nimellisesti tunnustettu ja jonka vielä vakiintumattomissa oloissa ei aina voitu käydä lain kirjaimen mukaan.

Se kuva, jonka käräjäpöytäkirjan suppeat tiedot meille näin Lempoisesta antavat, osoittaa, miten kirkon opetus tuonakin aikana, osittain pakanallisten olojen vallitessa, saattoi kantaa hyvää hedelmää. Koettaessamme arvioida Lempoisen uskonnollisia vakaumuksia, on aina muistettava, että kyseessä on nimenomaan kreikkalais-katolisen kirkon piirissä kasvanut henkilö, joka silti on voinut saada vaikutteita myöskin luterilaisuudesta. Joka tapauksessa meidän on tunnustettava, vaikkemme voikaan hyväksyä esimerkiksi hänen käsitystään avioliitosta, että hän oli todella kristillinen personallisuus, jolle Kristus oli tullut kaikeksi kaikessa. Mitä jälleen tulee hänen kutsumukseensa, hänen näkyihinsä ja ennustuksiinsa, on niissä paljon profeetallisia piirteitä. Sellaisina mainittakoon hänen tietoisuutensa siitä, että Jumala oli hänen lähettäjänsä, että hänen sanottavansa ei ollut hänen omaansa ja että hän oli pakoitettu sen julistamaan, mitä hän julistettavaksi oli saanut. Sentähden hän oli myös tyytyväinen osaansa, minkälaiseksi se muodostuisikin, sillä kaikki se oli Jumalasta, joka kerran oli hänetkin kirkastava.

Tuutarin rippikoulutyttöjä 1890-luvulla.

TEPPO SAVOLAINEN

INKERIN VIROLAISET JA HEIDÄN SUHTEENSA INKERILÄISIIN

Virolaiset tuntuivat tsaarivallan aikana mielellään siirtyvän naapuriheimonsa inkeriläisten keskuuteen onneansa etsimään. Maaorjuuden lakatua v. 1861 olikin havaittavissa siirtolaisuuden säännöllistä lisääntymistä, joka jatkui aina maailmansotavuosiin. Eikä inkeriläisten kannalta tätä vastaan ollut mitään muistuttamistakaan. Olisihan ollut lohdutonta, ellei venäläisen asutuksen Inkerinmaalla yhä lisääntyessä sinne vastapainoksi olisi tullut myös suomalaisia aineksia.

Inkeriläisen rahvaan keskuudessa virolainen osasi kyllä menestyä. Hän alkoi vaatimattomasti, vuokrasi tahi osti pienen metsätilkun, mutta ei tarvinnut kulua kymmentäkään vuotta, ennenkuin hän saattoi kuulua paikkakunnan mahtavimpiin tilanomistajiin. Tämä on selitettävissä siten, että virolainen toi tullessaan myötäsyntyisen suomalaisen tarmon ja hellittämättömän sitkeyden, jollaista pehmeämpisävyisten inkeriläisten keskuudessa harvoin tapasi. Siirtolaisiksi lähtevät yleensäkin vain tarmokkaat ja päättäväiset yksilöt. Virolaissiirtolaiset olivat lisäksi lähteneet köyhistä oloista, joissa olivat tottuneet säästämään, sekä nimenomaan päättäneet luoda onnensa vieraissa oloissa, toisin sanoen rikastua. Niinpä heidän käsissään pellot, niityt ja metsät saivat aivan uuden voiman ja kartuttivat joka hetki heidän säästöjänsä, joilla sitten taas laajennettiin maita ja lisättiin ulkorakennuksia sekä toisaalta kasvatettiin korkoja.

Virolainen asettui luonnollisesti asumaan sinne, mistä hänen oli onnistunut itselleen maapalakin hankkia. Siitä johtui, että Inkerin virolaiset eivät muodostaneet kyläkuntia, vaan asuivat — korkeintaan pari perhettä vierekkäin — hajallaan siellä täällä monien virstojen päässä toisistaan. Heidän hallussaan olivat tavallisesti paikkakunnan kauneimmat asuinsijat: runollinen kuusimetsän laita, jota reunusti esimerkiksi soma koivikko tai haavikko. Aivan maantien viereen he eivät mielellään asettuneet eivätkä myöskään tehneet taloaan kovin

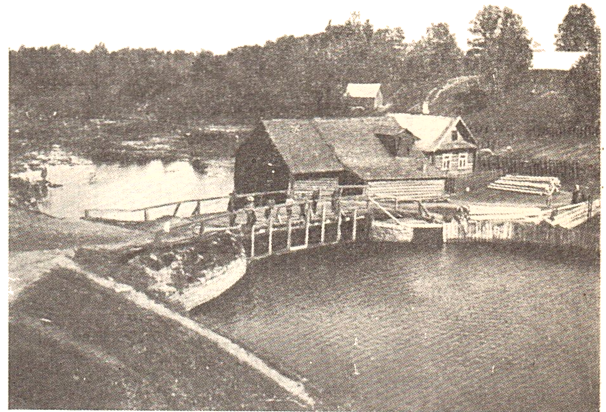
Virolainen tyttö kansallispupussa.

lähelle inkeriläistä kylää. Inkeriläiset sensijaan eivät juuri muualla osanneet asuakaan kuin miltei maantiessä kiinni. He rakensivat, perinnäistavoilleen uskollisina, talonsa suuriin kyliin mahdollisimman lähelle toisiaan ja mahdollisimman likelle maantien reunaa. On kuitenkin sanottava, että tämä kehitys oli 1910-luvun keskivaiheilla elänyt aikansa. Se johtui uudesta maanjakotavasta. Kylän maat oli siihen saakka jaettu tavattoman kapeisiin palstoihin ja samalle perheelle annettu liuska sieltä, toinen täältä. Mutta 1910-luvulla ruvettiin jo yhä yleisemmin kallistumaan uudistuksiin päin. Ken halusi, sai kaiken maansa yhteen paikkaan, johon hänellä sitten oli tilaisuus siirtää talonsakin ja erota lopullisesti koko tiheästä kyläyhteiskunnasta. Niinpä sinne tänne metsien reunoihin alkoi jo ilmestyä yksinäisiä inkeriläisiäkin taloja. Inkerin mies oppi hänkin jo tajuamaan yksinäisyyden viehätystä, jota hän siihen asti oli voimakkaan vuosi-

sataisen sukulais- ja kylähengen uskollisena kasvattina suorastaan kammonnut kuin kuolemaa, antaen kauneimmat asuinpaikat muukalaisille aivan mielellään.

Tarkastellessa virolaista taloa lähempää huomaa, että virolainen pani päähuomion ulkorakennuksiin. Hevosille ja raavaille hän varasi erinomaiset asumukset, ja hänen aittansa, latonsa ja riihensä olivat kaikki mainiossa kunnossa. Itse perheen asuintuvassa sensijaan oli hyvin ahdasta ja epäsiistiä. Omasta mukavuudesta ei välitetty, kunhan vain kaikki, mikä edisti talon ulkonaista vaurastumista, oli kunnossa ja paikallaan. Tässä suhteessa virolainen ei lyönyt laimin mitään mahdollisuuksia. Inkeriläisille ominainen epäröinti oli hänelle tuntematon piirre. Hän ei säikkynyt kalliidenkaan maanviljelyskoneiden hintaa, sillä hän tiesi jo muutaman vuoden päästä korvaavansa niiden hinnan moninkertaisesti. Eikä hän vitkastellut saadessaan tietoonsa jonkin suuren metsäkaupan olevan kysymyksessä. Hän meni ja osti ja hyvine hevosinensa sekä reippaine renkinensä kokosi pian suorittamansa summan kymmenkertaisena takaisin. Ja omalle pihalle vedettiin vielä muistoksi valtavat halkopinot, jotka riittivät monen moneksi vuodeksi.

Karjanhoitoa virolaiset osasivat myöskin käyttää hyväksensä. Mutta heidän taloudellinen kykynsä ei suinkaan rajoittunut vain näihin pääelinkeinoihin. Sen monipuolisuutta todistivat vielä laajat ryytimaat, lukuisat mehiläispatsaat, runsaat omena- y.m. hedelmäpuut, sadat marjapensaat sekä ehtymättömät rikkaat mansikkapenkit, — puhumattakaan laajoista kaali- ja naurismaista y.m.s. Eikä virolainen säästänyt myöskään varoja suojatakseen nämä aarretarhansa varkailta: olen nähnyt hänen rakentavan suunnattoman hedelmätarhansa ympäri oikean muurin toista syltä pitkistä, pystysuoraan asetetuista arvokkaista lankuista. Päivällä vartiointia avustivat sitäpaitsi mehiläiset, joita inkeriläinen pelkäsi kuin kuolemaa. Yöllä taas oli rotevilla koirilla painava sana sanottavana.

E virolaisen myllyrakennus Inkerissä.

Erinäisistä sivuelinkeinoista mainittakoon lisäksi, että virolaiset esiintyivät tuon tuostakin myös seppinä, joiden pajat olivat hyvinkin suosittuja. Sitäpaitsi saatettiin harjoittaa myös puusepän ammattia tehden erilaisia huonekaluja, joista mainittakoon esim. vokit eli rukit. Lihakauppaa osattiin myös pitää, ja varsinkin heidän sikataloutensa oli kuuluisa, — iloisia pikku porsaita he möivät paljon. Ja kun ostettu porsas oli kasvanut isoksi siaksi ja tappamisen aika tuli eikä sen inkeriliäsestä isäntäväestä itse ollut sian tappajaksi, niin virolainen tuli pyydettäessä mielellään, toimitti pienestä palkkiosta teurastuksen näppärästi ja varmasti, korvensi vainajan sekä laittoi lihat mestarilliseen kuntoon.

Sioista puheen tullen mainittakoon, että kesäiseen virolaispihaidylliin kuuluivat ehdottomasti toimelliset ja hyvinvoivat siat, jotka ottivat tulijan vastaan ystävällisellä röhkinällä, kylpiessään ja hieroessaan kupeitansa pihamaan lämpöisissä lätäköissä. Siinä sikojen lähettyvillä viihtyi erinomaisesti myös erilainen siipikarja, joka antoi riittävästi väriä ja ääntä tähän peräti kodikkaaseen hiljaiselotauluun. Siinä näimme kopissansa loikomassa myös yöllisen pelättimme, hirmuisen koiran,

jonka läpitunkeva katse sai veremme hyytymään. Mutta nyt sitä ei ollut syytä pelätä, jos vain omatuntomme oli puhdas, sillä tämä viisas eläin oli mainio sieluntuntija.

Niin eli virolaissiirtolainen. Kuin ruhtinas hän metsänsä laidassa eli. Vilja oli sakeampaa ja pitempää kuin muilla, apila oli mehevämpää kuin naapuripellon apila, ja joka kädenliike toi häneile kopekan kukkaroon. Inkeriläinen kylänmies näki kyllä kaiken tämän, mutta hänen päähänsäkään ei pistänyt ottaa siitä oppia. Hän piti aivan luonnollisena, että virolainen teki ja virolainen sai, ja että hän taas eli omaa elämäänsä, joka oli säädetty sellaiseksi kuin se oli. Kysyin kerran eräältä ukolta, miksei hän tehnyt niinkuin virolainen, jonka käsissä kaikki kasvoi ja menestyi ihan kuin itsestään, mutta sain kuvaavan vastauksen:

— Nii, no se onkii virolaine

Inkeriläisellä ja virolaisella ei tosiaankaan ollut mitään yhteistä keskenään, ei luonteissa, ei tavoissa, ei kasvojenpiirteissä eikä vaatetuksessa. Virolaisen kasvot olivat kulmikkaammat, jäyhemmät, suomalaisemmat kuin inkeriläisen, joka oli kauniimpi sekä luonteeltaan välittömämpi ja herkempi. Inkeriläinen oli viimeisinä vuosikymmeninä ennen vallankumousta jo miltei kokonaan vieraantunut kotiteollisuudesta, mutta virolainen harjoitti sitä yhä edelleen ilahduttavassa määrässä. Inkeriläinen oli jo aikaa sitten lainannut vaatepartensa venäläisiltä ja kävi jo suurimmaksi osaksi ostovaatteessa. Virolainen sensijaan oli uskollisesti säilyttänyt suomalaismallisen pukunsa ja kävi kotikutoisessa sarassa y.m. Inkeriläinen mies käytti venäläismallista pitkää tukkaa, venäläistä furashkaa ja saappaita, virolainen sitävastoin edelleen isiltä perittyä huopahattua, lierihattua tahi suomalaismallista lippalakkia ja ei-venäläisiä saappaita, jollaisia Suomenkin talonpojat käyttävät, — puhumattakaan siitä, että inkeriläisellä miehellä oli venäläiseen tapaan paita housujen päällä, kun taas virolaisella suomalaiseurooppalaiseen tapaan housujen alla. Inkeriläinen oli alkanut yhä yleisemmin oppia venäläisiin kaupunkilaisherkkuihin, erilaisiin makkaroihin, säilykelaatikkoihin, leivonnaisiin y.m. Virolainen sensijaan vältti niitä ja laittoi vielä ikivanhaan tapaan kotona herkullisia suurima- ja verimakkaroita y.m., joita inkeriläinen kammoksui voimatta myöntää niitä ihmisruoaksi.

Inkeriläisten ja virolaisten välillä ei ollut minkäänlaista keskinäistä kanssakäymistä; vain välttämättömät asiat selviteltiin eikä muuta. Esimerkiksi avioliittoa inkeriläisen ja virolaisen välillä pidettin melkein yhtä mahdottomana kuin aviota venäläisen kanssa, joka taas suoraan sanoen oli kuin kuolemansynti, toisin sanoen häpeä, jota ei koskaan annettu anteeksi. Tällaisissa oloissa virolaisten olikin sitäkin paremmin onnistunut säilyttää tapansa ja kielensä täysin vapaina ympäristön vaikutuksista. Mutta tämä koski ankarasti ottaen vain vanhaa ja keskipolvea. Nuorista polvi alkoi jo muuttua, sillä olisihan mahdotonta ajatella, etta niin pieni vähemmistö kuin Inkerin virolaiset olisi tällä vilkkaalla kehityksen vuosisadalla yhä edelleen voinut täydellisesti eristäytyä kaikesta siitä, mitä ympärillä tapahtui. Lähinnä koulun vaikutuksesta ja moninaisten uudenaikaisten sivistysrientojen ansiosta alkoi lopulta pakostakin näkyä enteellistä lähentymistä heimolaisten kesken. Nähtiin jo siellä täällä virolaisia oppilaita inkeriläisissä kansakouluissa ja nähtiin muutaman käyvän Kolppanan seminaarinkin sekä senjälkeen toimivan suomenkielisinä kansakoulunopettajina Inkerissä. Inkeriläinen kylänuoriso kävi suomenkielisissä iltamissansa, joissa piti hauskaa sekä samalla sai henkistä kehi-

tystä. Virolaiselle nuorisolle kiusaus kävi lopulta ylivoimaiseksi, ja yksi ja toinen tuli jo huvittelemaan inkeriläisten tyttöjen ja poikien joukkoon. Isien vanhoillinen yksivakaisuus alkoi hiljalleen hioutua pois, kun uusi polvi tottui pitämään uutta kotiseutuaan isänmaanaan.

Virolaisia ei juuri tavattu suomenkielisissä jumalanpalveluksissa, vaikkapa he olisivat asuneet esim. vain puolentoistakin virstan päässä kirkosta, ja vaikkei kielen taitamattomuuskaan olisi haitannut. Heillä oli kaupungissa oma kirkkonsa ja pappinsa sekä hautuumaansa; muistelen tässä Hatsinan somaa, julkisivultaan pylväin koristettua harmaata vuolukivikirkkoa, jota parinkymmenen virstan säteellä Hatsinan ympäristössä asuvat virolaiset käyttivät. Sinne he ajaa köryyttivät uskollisesti ja säännöllisesti joka toinen sunnuntai kuulemaan päivän tekstiä omalla kielellään. He lähtivät liikkeelle niin täsmällisesti, että eri tahoilta ajavat perhekunnat useinkin yhtyivät yhteen pitkään jonoon valtatiellä. Silloin heistä oli mukava tehdä havaintoja. Heidän siisteissä kesäisissä sunnuntaipuvuissaan pistivät heti silmään naisten päähineet. Yleisin päähine oli eräänlainen harva harsohuivi, tavallisimmin musta, mutta samalla tukkaan oli kiinnitetty kankaasta tehtyjä helakanvärisiä kukkia, sinisiä, punaisia, valkoisia, jotka vaikuttivat hyvin oudoilta ja itse asiassa häiritsivät kehittynyttä makua. Vanhemmat naiset käyttivät myös jonkinlaisia pieniä hatuntapaisia, jotka nekin olivat yhtä mauttomasti noilla kukilla koristetut. Talvella virolaisten erikoistyyliset kiesit ja muut ajopelit vaihtuivat mukaviin rekiin, joissa oli varallisuuden osoituksena lämpimät vällyt ja upeat ryijyt, jollaisista inkeriläiset eivät enää mitään tietäneet. Samoin olivat naisten harsot ja kukat vaihtuneet talvisempiin pukimiin.

Vaikka virolaiset karttoivatkin suomenkielisiä jumalanpalveluksia, niin suomalaisia hautuumaita he kuitenkin joskus käyttivät, arvatenkin mukavuussyistä ja kustannusten säästämiseksi. Inkeriläisellä hautuumaalla saattoi äkkiä tavata ristin, jossa oli kirjoitus: "Siin hingab Jumala rahus ." (Tässä lepää Jumalan rauhassa . .) ja sen alla ehkä pienen lisäyksen: "Sind armastan" (Sinua rakastan).

Kalevipoegin jälkeläisistä sopinee vielä mainita, että harva se virolaistupa, oli se sitten kuinka ahdas ja epäsiisti tahansa, missä seinällä ei olisi riippunut isiltä peritty kannel. Mutta se ei riippunut siinä ainoastaan muistona ja koristuksena, vaan virolainen piti myös huolen siitä, etteivät kanteleen kielet

Virolaisia tyttöjä kansallispuvussa.

päässeet ruostumaan. Virolaissiirtolaiset olivat yleisesti siinä maineessa, että he osasivat miltei jokainen soittaa, kuka kanneltansa, kuka taas jotakin uudenaikaisempaa soittopeliä. Inkeriläinen oli tassä suhteessa jäänyt heimoveljestänsä auttamattomasti jälkeen, niin maailman runollisinta kansaa kuin inkeriläiset muuten ovatkin. Venäläisiltä lainattu harmonikka oli liian arveluttavatsi tunkenut inkeriläiskylistä syrjään kalevalaisten esi-isien kunniakkaan kanteleen, jota enää tapasi vain harvoin.

Missä virolaissiirtolaisia oli vähänkin tiheämmässä, siellä he olivat erinomaisen herkkiä yhtymään ja muodostamaan osuuskuntia ja -kassoja y.m. yhtymiä ajaakseen voimalla ja väellä omia etujansa, seikka, joka todistaa kunnioitettavaa valveutuneisuutta ja taaskin käytännöllistä vaistoa. Mutta mitä yllä on puhuttu virolaisten taloudellisesta hyvinvoinnista, ei tietenkään ollut ehdoton selviö sellaisenaan. Eihän aivan kaikkia onni voinut suosia yhtäläisesti. Joukossa oli pakostakin köyhempiäkin perheitä, joiden jäsenten oli pakko lähteä etsimään ansiota palveluspaikkoihin, käsityöläisiksi kaupunkeihin j.n.e. Tarmollansa ja sitkeydellänsä virolainen, kuten sanottu, näytti inkeriläiselle ja varsinkin venäläiselle ihmeitä, mutta tasapuolisuuden vuoksi mainittakoon, että osasi hän näyttää ihmeitä viekkaudellaankin, jolla joskus oli tuntuva osuus hänen menestyksessään. Ja jos ollaan oikein suorasukaisia, niin tunnustetaan tässä vielä sekin, että Virosta siirtyi Inkeriin joukko ovelia hevosvarkaitakin, jotka olivat pahassa huudossa ympäri Inkerinmaan ja siten langettivat tavallaan varjoa kunnollistenkin siirtolaisten nimeen. Ilmiö oli siksi yleinen, että kun jossakin kylässä isäntä valitti naapurilleen, että hänen hevosensa oli yöllä varastettu, niin naapuri tokaisi ilman muuta:

— Se on olt virolaine.

Mutta kaiken kaikkiaan: Inkerin virolaiset ovat kunnollisuudellaan, ahkeruudellaan ja sitkeällä tarmollaan edustaneet kunnialla heimoaan vierailla veräjillä, ollen pehmeämpisävyisille inkeriläisille veljilleen monessa suhteessa rohkaisevana ja terveellisenä esikuvana.

M. KÄLVIÄINEN

INKERIN KOULUOLOT

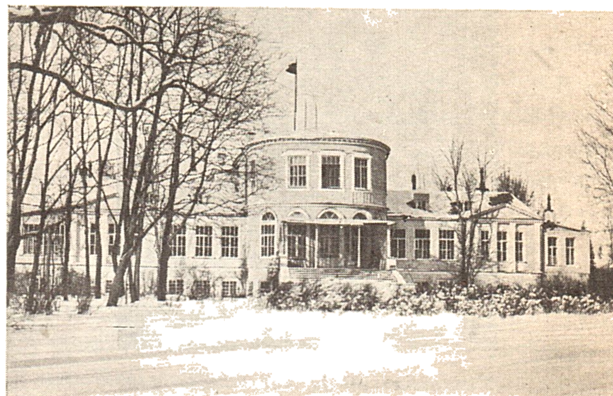
Inkerin koulut ovat neuvostovallan aikana muuttuneet aivan kokonaan toisenlaisiksi kuin mitä ne olivat ennen vallankumousta. Kommunistit ryhtyivät uudistuksiin kouluelämän alalla kohta sen jälkeen, kun olivat saaneet vallan käsiinsä. Kansanvalistuskomissariaatin yhtenä ensimmäisistä toimenpiteistä oli määräys muuttaa kansakoulu *työkouluksi,* sellaiseksi valistusahjoksi, jossa opiskelu — tietojen ammentaminen — olisi tapahtunut oppilasta kiinnostavan leikin, askartelun ja luovan työn ohella niin, ettei hän olisi tuntenut minkäänlaista vaikeutta ja vastenmielisyyttä koulutyössä.

Tämä ihanteellinen suunnitelma valitettavasti jän vain suunnitelmaksi. Opettajat, joiden tehtäväksi tuli uudistuksen käytännössä toteuttaminen, eivät osanneet luoda työkoulua. He eivät kyenneet täyttämään saamaansa tehtävää 1) sen vuoksi, kun eivät olleet saaneet sellaista opettajavalmistusta kuin työkoulu olisi edellyttänyt ja 2) siksi, että entiset koulut olivat puuttellisesti varustetut uutta opetusmenetelmää varten. Niillä ei ollut työprosessien suorittamiseen sopivia luokka- eikä työhuoneita, ei tarpeellisia työaseita, eikä riittämiin edes havaintovälineitä. Sellaisten hankkimistakaan ei niihin aikoihin rohjettu ajatella, kun tiedettiin kansanvalistuselinten olleen niin vakavassa rahapulassa, että töintuskin kyettiin saamaan kouluille kynät, kirjat ja vihkot.

Niin jäi työkoulu luomatta. Kuitenkin koulua nimitettiin tästä lähtien uudeksi, yhtenäiseksi työkouluksi.

"Uusi koulu" erosi alkuaikoina entisestä ainoastaan sillä, ettei siinä saanut opettaa uskontoa. Muuten Inkerin "työkoulu" pysyi vielä vuoden tai pari opetusohjelmansa ja henkensä puolesta entisenä kansallisena kansakouluna. Kouluissa käytettiin Suomesta hankittuja oppikirjoja, saatiin vapaasti opettaa suomalaisia lauluja aina Maammelauluun ja Nouse Inkeriin asti, eikä kenenkään ollut pakko opettaa lapsille kommunismia tai politiikkaa. Mutta nyt, puolentoista vuosikymmenen kuluttua, on koulu kokonaan toiseksi muuttunut.

Lyhyessä esityksessä ei ole mahdollista tehdä selkoa kaikista niistä muodonvaihdoksista, jotka Inkerin koulu on saanut käydä läpi. Täytyy rajoittua kertomaan vain siitä, millaisena näemme koulun tänä päivänä.

Rääpyv" maatalousteknikumi.

Virallisten tietojen mukaan Inkerissä toimii tällä kertaa 300 alkeis- ja 22 korkeampityyppistä koulua. Lisäksi on olemassa yksi pedagoginen ja yksi karjanhoitoteknikumi. Vielä on 45 kollektiivitalousnuorisokoulua. Muista valistuslaitoksista mainitsemme 58 lukutupaa, 5 klubia, 6 kirjastoa ja 2 valistustaloa.

Alkeiskoulu eli I:sen asteen koulu on 4-luokkainen. Sen oppiaineita ovat: äidinkieli, venäjänkieli, matematiikka, luonnontieto, yhteiskuntaoppi, maantieto, voimistelu, piirustus ja laulu. Opetus-

kielenä on suomenkieli. Venäjän opetus aloitetaan 2:lta luokalta ja opetetaan sitä 6 tuntia viikossa kaikilla luokilla. Alkeiskouluun otetaan 7 ikävuotta täyttäneitä lapsia.

Alempi keskikoulu on 7-luokkainen. Se käsittää sekä 1:sen että 2:sen asteen koulun: neljä ensimmäistä luokkaa ovat I:sen ja kolme ylintä luokkaa 2:sen asteen koulun luokkia. Koulun oppiaineita ovat: äidinkieli, venäjänkieli, ulkomainen kieli, matematiikka, luonnontieto, historia, fysiikka, kemia, yhteiskuntaoppi, fyyskulttuuri, piirustus ja laulu. I:sen asteen luokilla ovat samat oppiaineet kuin alkeiskoulussa.

Varsinainen *keskikoulu* on 10-vuotinen. Mutta Inkerissä on tämän tyypin kouluja vain yksi, nimittäin Leningradin suomenkielinen keskikoulu. Tässä koulussa, joka ainakin alkuaikoina esiintyi Pietarin suomalaisen yhteiskoulun työnjatkajana, on tällä kertaa 334 oppilasta. Koulun yhteydessä toimii lastenkoti. Siihen on sijoitettu 45 huoltajaa vailla olevaa koulun oppilasta. Leningradin keskikoulun oppilaat ovat 8—18 vuoden ikäisiä. Hyvin suurelta osalta he ovat Pietarissa ja sen ympäristössä asuvien suomalaisten punapakolaisten lapsia. Maaseudulta otetaan kouluun vain kollektivistien ja batrakkien lapsia ja nekin vain puoluejärjestöjen suositusten perusteella. Koulun johtajana toimii tällä kertaa ent. punikkisotilas Yrjö Lundgren, jonka Hatsinan opettajaopisto erikoismääräyksestä kahdessa vuodessa valmisti opettajaksi.

Neuvostolan kouluissa alkaa lukuvuosi tavalliseen aikaan, syyskuun 1 päivänä ja päättyy: alkeiskouluissa kesäkuun keskivaiheilla ja ylemmissä — saman kuun loppupuolella. Tammikuun 1—15 päivien välisenä aikana pidetään n.s. talviloma. Maalis- ja huhtikuun vaihteessa on kevätloma. Sen aikaa määrätessään valistuselimet pitävät silmällä, ettei se satu pääsiäisen aikana, sillä pääsiäisenä, niinkuin muinakin suurina kirkkopyhinä, neuvostokoulun tulee ehdottomasti työskennellä.

Ennenkuin ryhdymme tutustumaan korkeimpiin suomenkielisiin oppilaitoksiin, tarkastelkaamme millaisissa olosuhteissa Inkerin alkeiskoulut (varsinaiset kansakoulut) työskentelevät.

Viime syyskuun 9 päivänä tunnettu valistuskomissaari Mikko Kaasolainen julkaisi Pietarissa ilmestyvässä Vapaus-lehdessä pitkän kirjoituksen

Inkerin neuvostokoulun oppilaita.

Inkerin kouluoloista. Hän vakuuttaa siinä, että m.m. Kuivaisten piirin (suomalaista väestöä yli 30,000) kouluoloissa oli viime syksynä edellisiin vuosiin verrattuna havaittavissa huomattavaa parannusta, mikä hänen mielestään ilmeni siinä, että korjaustyöt kouluissa oli saatu suurimmalta osalta lukuvuoden alkuun mennessä suoritetuksi. Mutta samalla Kaasolainen tunnustaa olleen vielä paljon sellaisiakin kouluja, joissa remontti oli kesken. Tällaisista kouluista hän mainitsee Rokasaaren, Rantalan, Säryn, Mistolan, Lempaalan ja Kuismalan koulut. Hän tunnustaa lisäksi sellaisen epäkohdan, että "koulujen kaluston täydennystä, uusien pulpettien, taulujen, kaappien y.m. koulukaluston valmistamista ja hankkimista ei ole ajettu tarpeellisella kiireellisyydellä." Jos tällaisella sanonnalla ymmärrämme, että koulukaluston täydennys jäi kokonaan suorittamatta, tuskin yhtään erehdymme. Onhan hyvin tunnettua miten neuvostojen maassa suunnitelmia täytetään. Eräällä Inkerin paikkakunnalla (Miikkulaisissa) Vapauden tiedon mukaan on klubitalo ollut rakenteilla jo 10 vuotta, mutta on vielä tänäpäivänäkin keskeneräinen.

Mutta palatkaamme vielä tov. Kaasolaisen artikkeliin. Siinä kerrotaan edelleen, että Kuivaisten piirin kouluilla viime syksynä lukuvuotta aloitettaessa oli puute myöskin oppikirjojen ostoon tarvittavista varoista. "Varojen mobilisointi oppikirjoja ja oppivälineitä varten on myös ollut heikkoa", Mikko Kaasolainen kirjoittaa.

Milläs siinä olisi oppikirjat, kaapit, taulut ja muut täydennykset hankkinut, kun kerran ei ollut rahaa.

Opetustyön saavutuksista Kaasolainen kertoo seuraavaan tapaan: On sanottava suoraan, että ne (saavutukset) eivät ole vielä riittävät. Alkeiskoulujen oppityö on ollut laadultaan sangen heikkoa. Rinnan parhaimpien koulujen kanssa oli vielä viime talvena kouluja, joissa opettajain työssä ilmeni suorastaan leväperäisyyttä ja huolimattomuutta. Sellaista osoittivat esim. Ohan koulun opettaja Helmi Vahviainen, Kotnoin opettaja Aarne Paananen ja Luuppolan opettaja E. Liukkonen. Ja onhan niitä monia muitakin. — —

Lukutaidon kehittämisessä on puutteellisuuksia. Oppilaat oppivat liian hitaasti ymmärtämään luettua tekstiä. Usein saattaa tavata vielä puutteellisuuksia lukutaidon tekniikassakin. Skuoritsan alkeiskoulun oppilaat viime talvena lukivat luonnottomalla, laulavalla äänellä. Monissa kouluissa ei ole saavutettu tyydyttävää lukutaitoa. Oppilaiden kirjoitustaito on useissa alkeiskouluissa ollut puutteellista. Pitkät ääntiöt, kahdennetut kerakkeet, kaksoisääntiöt, astevaihtelu ovat eräiden alkeiskoulujen oppilaiden kompastuskiviä. Usein oppilaat eivät osaa oikein rakentaa lauseita. Perin puutteellista on usein myöskin matematiikan opetus.

Mitä tulee alempien keskikoulujen työhön, niin siitä antavat tarpeeksi selvän kuvan pedteknikumin vastaanottotutkinnot. Kuulustelut toimitettiin viidessä eri aineessa ja koko ajan pysyteltiin 7-vuotisen koulun ohjelmien puitteissa. Kuulusteluihin osallistui 157 viime keväänä alakeskikoulun kurssin päättänyttä poikaa ja tyttöä. Näistä reputettiin äidinkielessä 46 ja matematiikassa 80 pyrkijää. Venäjänkielessä sai 111 pyrkijää reput. 157:stä pyrkijästä hyvän arvostelun kaikissa aineissa sai vain 11 henkilöä.

Tällaisia epäkohtia ja puutteellisuuksia oli Inkerin "uudessa" yhtenäisessä työkoulussa sen lähtiessä viime syksynä 18 työkaudelleen. Syyslukukauden aikana ei tilanteeseen tullut minkäänlaista parannusta. Siihen käsitykseen tulee Vapaudenkin uutisten perusteella. Niinpä esim. mainittu lehti marraskuun 11 päivän numerossaan tuo esille m.m. seuraavat epäkohdat kouluelämän alalla:

1) Lieskulan koulu on moninaisten puutteiden vuoksi joutunut sellaiseen tilanteeseen, että "sen opetussuunnitelma on vakavan uhan alaisena" 2) Osselin koululla ei ole varsinaista koulurakennusta. Koulun hallussa oleva huoneisto on hyvin puutteellinen. Tarvittaisiin kaksi luokkahuonetta, mutta on vain yksi. Siksi täytyy koulua pitää kahdessa vuorossa, päättäen iltavuoro työnsä vasta klo 20. Sateisina ja pakkaspäivinä oppilaat viettävät välitunnitkin luokkahuoneessa. Koulun toinen opettaja on vailla asuntoa; hänen täytyy asua samassa huoneessa 5-henkisen perheen kanssa. 3) Kingisepin (Jaaman) piirin osuuskaupat pitävät kehnosti huolta opettajain ja koulun palvelijain elintarpeilla varustamisesta. Tästä syystä useilla kouluilla siivoojat ovat kieltäytyneet työstä, jolloin opettajalle ei ole jäänyt muuta keinoa kuin siistiä itse kouluhuoneisto.

Joulukuun 11 päivän Vapaudesta saamme lukea, että 1) Kelton Uuden Aution kyläneuvostoalueen kouluissa on tilanne polttopuiden puutteen vuoksi hälyyttävä. Manuskalan koulu oli marraskuun lopulla suljettava polttopuupulan vuoksi; toisia kouluja k.o. alueella uhkaa sama kohtalo. 2) Markkovan koulu oli koko marraskuun ajan ilman polttopuita, minkä vuoksi lasten täytyi tunnilla istua täysissä pukimissa. 3) Putkelan 2 alkeiskoulua kärsii polttopuupulaa; koulut ovat myöskin

remontin tarpeessa: ikkunalasit ovat säpäleinä ja pulpetit huonossa kunnossa ja 4) Tosnan piirin Voiskorovan k:n alueen opettajille on pitemmän aikaa maksettu palkka hyvin epäsäännöllisesti. Opettajat saavat palkkansa pitkien viivyttelyjen jälkeen ja silloinkin 15—20 rpl. erissä. Osa syyskuun palkkaa oli maksematta vielä joulukuun puolivälissä.

Tällaisia tietoja voisi Vapaudesta löytää aivan loppumattomiin. Mutta nämäkin riittävät osoittamaan, että Inkerin nykyisissä kouluissa on sekä opetuksellinen että taloudellinen puoli varsin heikolla kannalla.

Mistä sitten johtuu tämä heikkous.

Kun ajattelemme sellaista epäkohtaa kuin koulujen polttopuupulaa, niin tekee mieli uskoa, että johtuu pääasiallisesti järjestelykyvyn puutteesta, sillä koulut sijaitsevat metsien keskellä. Polttopuiden hankkiminen kuuluu kyläneuvostoille ja kollektiivitalouksille. Mutta näillä on jatkuvasti repeämiä oman taloutensa hoidossa. Kuinka sitten voitaisiin toivoa, että ne täyttäisivät velvollisuutensa koulua kohtaan 100 %:sti.

Mitä tulee oppikirja- ja opetusvälinepuutteeseen, niin se voidaan poistaa yksinomaan rahan avulla. Kirjojen hankkiminen kuuluu oppilaiden vanhemmille ja muiden opetusvälineiden sekä koulutarpeiden — kyläneuvostoille. Mutta näillä kumpaisellakin on hyvin vähän rahaa. Niillä on tuloja vähän, mutta menoja paljon.

Opetustyön heikkous johtuu suurelta osalta myöskin opetusvälineistön puutteellisuudesta. Mutta kaikkein suurimpana tekijänä tässä on pidettävä sitä seikkaa, että huomattava osa opettajista on saanut sangen puutteellisen valmistuksen. Seuraavat virallisen tilaston tiedot puhuvat täysin selvää kieltä: Inkerin alkeiskoulun opettajista, joita on 332, on lyhytaikaisen valmennuksen neita 33 %, alemman keskikoulun päättäneitä 14 % ja pedagogisen teknikumin päättäneitä 53 %.

Neuvostolan kouluviranomaiset eivät näihin aikoihin asti ole erikoisemmin kiinnittäneet huomiota opettajan pätevyyteen. He ovat pitäneet opettajan kuulumista kommunistiseen puolueeseen tai kommunistiseen nuorisoliittoon tärkeämpänä kuin opettajapätevyyttä, sillä he tietävät, että puoluehenkilö tekee uskollisesti työtä kommunismin hyväksi. Ja

neuvostokoulun kaikkein tärkeimpänä tehtävänä on juuri kasvattaa oppilaista kommunistimielisiä kansalaisia.

Oppilaiden edistymiseen koulussa vaikuttaa haitallisesti myöskin n.s. yhteiskunnallinen kuormitus. Kansakoululaisellekin asetetaan näet oman työnsä ohella monia yhteiskunnallisia tehtäviä. Hänen on kerättävä tuhkaa kolhosin peltojen lannoittamiseksi ja romua rautatehtaita varten. Hänen on levitettävä sanoma- ja aikakauslehtiä sekä kirjallisuutta. Hänen on osallistuttava pioneerityöhön. Hänen täytyy olla mukana jumalattomien ja eräissä muissa soluissa. Syksyisin hänelle uskotaan niin vastuunalainen tehtävä kuin viljapeltojen vartioiminen. Ja silloin pioneeri onkin poikaa! Hän pelaa täyttä komissaaria.

Opettajain valmistamisesta pitää huolta Leningradin suomalais-ishorilais-virolaisen pedagogisen teknikumin suomenkielinen osasto, jonka lyhennetty nimi kuuluu

Leningradin suomenkielinen pedteknikumi.

Tämä laitos on toiminut Pietarissa vuoden 1926 syksystä lähtien. Se valmistaa suomenkielisiä (ja kommunistimielisiä) opettajia Inkerinmaan ja Neuvosto-Karjalan kouluihin. Teknikumiin otetaan alakeskikoulun tietomäärän omaavia 15—25 vuoden ikäisiä äänioikeutettuja kansalaisia. Opiskeluaika on neljä vuotta. Teknikumin oppilasmäärä tällä kertaa on 309. Kaikki he saavat asunnon koulun puolesta ja 90 % oppilaista nauttii 55 ruplan kuukausstipendiä. Laitoksen johtajana toimii inkeriläinen opettaja Mikko Kaasolainen.

Herzenin pedagogisen instituutin yhteydessä toimiva vähemmistökansallisuuksien osasto valmistaa suomenkielisiä opettajia korkeampityyppisiin kouluihin. Instituuttiin pääsevät oppilaiksi pedteknikumin päättäneet ja kolme vuotta opettajina toimineet henkilöt. Tällä kertaa on laitoksessa 40 suomalaista oppilasta. Teknikumin-kurssi on kolmivuotinen.

Rääpyvän maatalousteknikumi valmistaa maa- ja karjatalouden korkeimpia "spetsejä" — neuvojia ja agronoomeja. Laitoksessa on 4-vuotinen kurssi ja työtä tehdään ympäri vuoden. Oppilasmäärä on eri vuosina vaihdellut 50—100

välillä. Laitoksen johtajana on jo useita vuosia ollut opettaja Nikolai Pellinen.

Kollektiivitalousnuorisokoulut

valmistavat iskureita, virkailijoita ja johtajia kolhoseihin. Kolhosikouluja ilmoitetaan Inkerissä olevan 45 ja niiden oppilasmäärän vakuutetaan nousevan useampaan tuhanteen. Kouluun otetaan alkeiskoulun päättäneitä kollektivistien lapsia. Teoreettisen opetuksen ohella kolhosikoulussa annetaan käytännöllistä opetusta m.m. kasvitarha- ja maataloustöissä sekä veistossa. Oppilaat saavat koulun puolesta oppikirjat ja täyden ylöspidon. Koulussa on 3-vuotinen oppikurssi.

Leningradin puoluekoulu vähemmistöjä varten

valmistaa suomen-, inkerois-, vepsän-, viron- ja saksankielisiä työntekijöitä punanurkkiin ja lukutupiin sekä agitaattoreita vähemmistökansallisuuksien keskuuteen. Laitoksessa on tänä vuonna 83 oppilasta. Oppikurssi kestää 10 kuukautta.

Kommunistista valistustyötä Inkerin nuoren väen keskuudessa suorittavat lisäksi komsomolijärjestöt, taistelevien jumalattomien solut, ososolut, pioneeriosastot, lukutuvat, punanurkat, klubit, politkoulut, sekä monet tilapäisjärjestöt ja opintopiirit. Näiden järjestöjen ja laitosten käytettävänä on sanoma-, aikakaus- ja seinälehtiä. Monasti ne turvautuvat vielä lentolehtisten ja -kirjasten julkaisemiseen. Onpa radiokin asetettu niiden palvelukseen. Mutta kuitenkin niiden tavallisempana toimintamuotona on pidettävä kokous-, esitelmä-, väittely- ja iltamatilaisuuksia.

Inkerin vanhemman polven ihmisille taritaan kommunistista tietoutta suunnilleen samoja menetelmiä käyttäen. Uutena, kolhosikauden synnyttämänä työmuotona on pidettävä lehtien ääneenlukutilaisuuksia. Niitä järjestetään kolhositalonpojille työn lomassa, työmaalla, iltapuhteella, lepopäivinä ja kaikkina pienempinäkin vapaahetkinä.

Ja lopuksi eräs kuvaus siitä, miten Neuvostolan nuorisosta imarrellen ja mairitellen kasvatetaan kommunismille uskollisia aseenkantajia.

Viime vuoden marras- ja joulukuussa käydyn neuvostovaalikamppailun aikana pidettiin Pietarissa m.m. sellaisten nuorten kansalaisten kokous, jotka 18 vuotta täyttäneinä ensi kertaa vaaleihin osallistuivat. Sen kulusta eräs pietarilainen lehti julkaisi selostuksen, jonka tarkoituksena ei ole ollut mikään muu kuin nuorison imartelu. Lainaamme selostuksesta muutamia kohtia:

Suurella osalla heistä (kokouksenosanottajista) kiilsivät rinnassa voroshilovilaisen tarkk'ampujan sekä "Työ- ja puolustusvalmis"- merkit. Kommunistisen nuorisoliiton sihteeri tov. Vaishljan avasi tilaisuuden ja teki solkoa nuorten valitsijain tehtävistä. Sen jälkeen kokouksen osanottajat käyttivät useita puheenvuoroja.

Komsomolityttö Ivanova lausui m.m.:

— Siitä, mitä ennen on ollut, me olemme vain kuulleet. Nykyään on elämä aivan toisenlaista. Minä esim. olen päättänyt 7-vuotisen koulun. Äiti kertoi minulle, ettei ennen 7-vuotisessa koulussa eli silloisessa kimnaasissa työläislapsia ollut. Työläiset eivät asuneet myöskään sellaisissa taloissa kuin me asumme. Me elämme hyvin, mutta tahdomme elää vielä paremmin. Vielä on paljon epäkohtia, jotka on poistettava.

Nuorisoliittolaisprikatiiri tov. Sahno puhui vakavasti ja asiallisesti kuin isäntä:

— Puhun koko prikaatini puolesta. Me olemme ylpeitä siitä, että yhdessä työläisten kanssa tulemme ottamaan osaa neuvostovaaleihin, valitsemaan neuvostovaltamme edustajia. Tämä valta on antanut meille paljon. Lastentarhoissa, kouluissa, tehtaissa,

kaikkialla me tunnemme sen rakkauden ja huomaavaisuuden, jolla puolue ja hallitus kohtelevat meitä, nuorisoa. Ja me osoitamme ansaitsevamme bolshevistisen puolueen toiveet ja luottamuksen. Työläisnuoriso ei milloinkaan petä!

Myöskin "ukot" pyysivät puheenvuoroa. Puhui m.m. vuoden 1905 vallankumouksen sankari, Pietarin I:sen neuvoston jäsen tov. Tvorogov:

— Mitä teille sanoisin? alkoi tov. Tvorogov. Ennenkaikkea sanon, että olen mielissäni, kun olen elänyt näihin päiviin saakka. Kun muistelen vuotta 1905 ja katselen ympärilleni nyt 1934, niin tuntuu kuin olisin joutunut toiselle planeetalle. Kun 1905 Teknologisessa instituutissa pidettiin 54 työläisedustajan kokousta, jossa minä edustin Putilovin tehdasta, niin lukutaitoisia oli vain muutamia. Ja lukutaidottomia kymmeniä. Mutta menepäs ja kysy nyt, paljonko tässä salissa on lukutaidottomia. (Koko sali rähähtää nauramaan). Te siinä istutte täysivaltaisina kansalaisina. Te olette korkeakouluissa ja teknillisissä oppilaitoksissa, kursseilla ja opistoissa. Teitä on laboratorioissa, lentokoneissa, merillä kapteenin korokkeella. Ja missä teitä ei liene. Ja kaikki olette te isäntiä. Onnellista väkeä. Mutta teidän onnestanne on maksettu kallis hinta. Minä tiedän, että te kaiken korvaatte, te olette hyvää joukkoa. Ja taistelukykyistä. Te viette kommunismin asian loppuun asti.

— — — — —

Samanlaisia komsomoltseja kuin edellisessä lehtiselostuksessa esiintyivät Ivanovit ja Salmot ovat yritetään kasvattaa Inkerinkin nuorisosta. Neuvostokoulu ja kommunistiset järjestöt eivät kuitenkaan ole tähän asti onnistuneet tehtävässään sellaisin tuloksin kuin neuvostovaltiaat ovat toivoneet. Inkerin nuori polvi on vielä osannut pitää arvossa ja kunniassa esi-isiensä tapoja ja tottumuksia. Mutta jos neuvostovalta pysyy pystyssä vielä muutamia vuosia, silloin ei ole mitään toiveita kansallisen Inkerin säilymisestä. Vanhempi polvi tuhotaan karkoituspaikoilla ja raskaissa pakkotöissä. Ja nuori polvi painuu bolshevismin pohjattomaan suohon.

SULO HALTSONEN:

MITÄ VANHAT KARTAT KERTOVAT?

Vanhat kartat kertovat monia asioita koruttomasti, mutta myöskin ne tuovat päivän valoon seikkoja, joita ei helposti pian huomaa.

Karttojen piirtämisessä on tietystikin erinomaisen tärkeätä, että kuvaaja on hyvin päässyt tutustumaan kuvattavaan alaan, sillä jos hän turvautuu kertomuksiin, antaa hän mielikuvitukselleen tilaisuuden lentoon, ja silloin kartan piirrokset käyvät epäluotettaviksi. Vanhimmat kartat, joita Pohjois-Euroopasta on piirretty (sivumennen mainittakoon, että luonnonkansatkin ovat harjoittaneet karttojen piirtämistä), ovat karttoja, joitten piirtäjät ovat antaneet mielikuvitukselleen vallan — piirrokset huvittavatkin suuresti meitä.

Niinpä jos katselemme vaikkapa Olaus Magnuksen pohjoismaitten karttaa (1539), tapaamme sieltä suuren joukon kuvia, ajan tavan mukaan valtiollisia, luonnonhistoriallisia taikka kansatieteellisiä. Siellä nähdään esim. Venäjän hallitsija valtaistuimellaan, Viipurin vaiheilla on *simpukan muotoinen* esine tarkoittamassa kuuluisaa Viipurin *pamausta* j.n.e. Nimistö on yleensä vaikeasti tulkittavaa.

Myöhempinä aikoina asiantuntijoilla ryhdyttiin teettämään varsinaisia mittaustöitä. Näistä oli hyötyä merenkululle, ja tehtiinpä niitä valtiollisistakin syistä. Karttojen tarkkuuteen ja täydellisyyteen nähden asetetut vaatimukset vähitellen kasvoivat ja tulokset olivat sen mukaiset.

Eräs tärkeimpiä Inkerinmaan vanhimmista kartoista on se, jonka on 1666 tehnyt muudan *Sanson*. Kartan nimenä on "Karjala ja Inkeri eli Inkerinmaa" (La Carelie, et l'Ingrie; on Ingermenland), ja se on painettu Parisissa. Tarkastelkaammepa sitä! Nievan (Nevajoen) suussa on Areskan eli Notterborghin linna. Niinikään näemme Caporco- ja Iamagorodlinnat. Nevaan laskevat kiemurtelevaiset joet Liga, Isora, Tesna ja Emia. Pohjois-Inkerissä tapaamme nimet Korbiselsko, Keltis, Spasko ja jos siirrymme Suomen puoleiselle Karjalan kannakselle, on siellä sellaisia tuttuja nimiä kuin Rautus, Sackula, Pyhejer, Maaslaxi, Woxen, Resala ja Wiborgh-linna. Toinenkin linna on kartalla: Kerxholm. Myöskin on Taipal-linna, josta nykyisin on jäljellä vain hyljättyjä valleja. Karttaan on merkitty runsaasti metsiä ja vuoria.

Vuonna 1734 on piirretty kokolailla tarkka ja kaunis kartta "Tabula norissima" Sen koko on 54×45 cm. Siinä Pietarin äsken perustettu kaupunki, kartan ylälaidassa on kuvakin sen satamasta upeine purjelaivoineen. Nimistö on runsasta, kuitenkin se on ennen kaikkea venäläistä. Inkerinmaa on jaettu kahteen maakuntaan (Schlusselburgensis ja Koporienssis provincia). Retusaaren kohdalle on kohonnut jo Kronstadt, niinikään ovat jo olemassa Peter Hof ja Sarskaja. Lempaalan vaiheilta on mainittu m.m. nimet Lembola, Walkijärvi, Warjabrind, Putkila, Nenimaki, Torbola ja Kuiwas. Kaprion linnan ympäristöltä näemme Nowoselki, Karbakala, Podmosze, Gwonska, Lasuny-nimiset paikat.

Erikoisen mielenkiintoinen on se venäläinen Inkerinmaan kartta, joka on vuonna 1827 julkaistu kenraalimajuri Schubertin johdolla. Kartan on piirtänyt kapteeni Bergenheim, ja se on nimeltään "Entisten Ivangorodin, Jaman, Kaprion ja Pähkinänlinnan läänien kartta v. 1676" Painotuote on isokokoinen, se on painettu neljälle lehdelle, nimistö on etupäässä ruotsalainen. Tarkastelkaammepa vaikka nykyisen Pietarin seutuja! Siellä esiintyvät m.m. seuraavat nimet: Lahenkylä (sama nykyisinkin), Rihilax (naapurikylä), Kieskan, Likanofwa, Ristisaari (nyk. Krestovski ostrov), Kifwisaari (Kamennyi o.), Korpisaari, Koifwusaari, Pulzasaari, Hirvisaariby, Kalasaari, Usudisa saari, Peryka saari, Sabola j.n.e. Landskrona on niinikään merkitty karttaan ja Nevan oikealle puolelle Nyen, josta lähtee tie Ohalaan ja sieltä edelleen Lubian kautta Pähkinänlinnaan. — "Järvisaaren Pogost"ista voimme poimia suuret määrät suomalaisia paikannimiä, kuten Turkimäki, Kaukala, Läppäsaari, Kantula, Luikela, Konitsa, Leinikala, Kokula, Piskola, Pelkola j.n.e. Kartta on piirretty selvästi, siististi ja kauniisti.

Inkerinmaasta on olemassa vielä muitakin vanhempia karttoja, jotka valaisevat maan asutushistoriaa. Paikannimet selvittävät monia mielenkiintoisia asioita. Niihin on hautautunut suuri määrä sellaisia sanoja, jotka muuten ovat kielestä kadonneet. Paikannimissä on usein säilynyt niinikään murteiden äännehistoriaa. Ne valaisevat myöskin vanhoja asutuskysymyksiä.

Inkerinmaan vaiheiden tutkimukselle ja tuntemukselle paikannimet antavat ensiluokkaisen tärkeätä apua. Sen vuoksi olisi toivottavaa, että vanhojen karttojen, asiakirjojen ja toisaalta taas uusien painettujen lähteiden ja muistitiedonkin avulla luotaisiin Inkerin historian tutkimukselle tärkeä paikannimiarkisto. Vanhat, kellastuneet karttapiirrokset kertovat tällöin omalta osaltaan mielenkiintoisia asioita.

INKERIN LIITTO

VUONNA 1934

Alkusanat.

Inkerin Liiton työ kuluneena toimintakautena on kulkenut suunnilleen samaan tapaan kuin aikaisempinakin vuosina. Liiton päätehtävinä ovat edelleenkin olleet Inkerin tunnetuksitekeminen sekä Inkerin pakolaisten avustaminen.

Tässä kohden Liitolla on vielä suuri työmaa edessään. On vielä suuri joukko kansalaisia, vieläpä sivistyneistöönkin kuuluvia, joilla on sangen vähän tietoja Inkeristä. Usein kuvitellaan, että Inkeri on jokin kaukainen maakunta, jossa asuu jotain suomensukuista heimoa, jonka kieltä suomalaisen on vaikea ymmärtää. Tällaista tietämättömyyttä on havaittavissa sekä kaupunkilaisten että maaseutuväestön keskuudessa.

On kuitenkin mielihyvin todettava, että Inkerin asian kannattajain rivit vuosi vuodelta kasvavat. Liitolla on tällä hetkellä jäseniä kaikista yhteiskuntapiireistä puoluekantaan, säätyyn tai kieleen katsomatta. Sisäpoliittiset riitaisuudet ja kielikiistatkaan eivät ole vaikeuttaneet Liiton toimintaa. Onhan heimotyö kansamme yhteinen asia, johon on saatava osallistumaan mahdollisimman laajat kansalaispiirit. Vasta silloin, kun tämä tapahtuu, on heimotyölle saatu luja perusta, joka takaa myöskin Inkerin kysymykselle varman ratkaisun.

Vuosikokous.

Inkerin Liiton kahdestoista vuosikokous pidettiin Helsingissä Suomalaisen Klubin huoneustossa maaliskuun 18 päivänä 1934. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti Liiton puheenjohtaja professori *Väinö Salminen.* Sihteeriksi kutsuttiin Liiton sihteeri opettaja *Juuso Mustonen.*

Sihteeri luki Liiton toimintakertomuksen, joka sellaisenaan hyväksyttiin. Samoin yksimielisesti hyväksyttiin rahastonhoitajan maisteri *Eino Jamalaisen* tilikertomus ja tilintarkastajain maisteri *A. E. Lehdon* ja hallitussihteeri *Antti Inkisen* lausunnon perusteella myönnettiin johtokunnalle täysi tili- ja vastuuvapaus. Niinikään muutoksitta hyväksyttiin johtokunnan esittämä talousarvio vuodelle 1934. Vuosijäsenmaksuksi hyväksyttiin edelleen 25 mk. ja järjestöiltä 250 mk.

Tämän jälkeen suoritettiin sääntöjen edellyttämät vaalit. Liiton puheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti edelleen professori *Väinö Salminen.* Erovuorossa olleet vakinaiset johtokunnan jäsenet everstiluutn. *Elja Rihtniemi* ja maisteri *Lauri Jaakkimainen* sekä varajäsen opettaja *Olga Oinola* valittiin uudelleen.

Kun oli käsitelty kaikki viralliset asiat, piti professori *Väinö Salminen* Inkerille omistetun puheen ja Inkerin pakolainen *Teppo Telkkinen* selosti Inkerin uskonvainoja ja kuvaili kohtalokasta pakomatkaansa perheineen Kuollan niemimaalta Suomeen. Esityksiä kuulemaan oli saapunut runsaslukuinen kuulijakunta.

Johtokunta.

Inkerin Liiton ja johtokunnan puheenjohtajana on toiminut professori *Väinö Salminen* ja varapuheenjohtajana esitt.neuvos *Esko Heilimo.* Sitä paitsi johtokunnan vakinaisina jäseninä ovat olleet everstiluutnantti *Elja Rihtniemi,* tohtori *Aarne Valle,* maisteri *K. Tynni,* kapteeni *J. Tirranen* ja maisteri *Lauri Jaakkimainen.* Johtokunnan varajäseninä ovat toimineet opettaja *Olga Oinola,* kirkkoherra *Jaakko Raski* ja maisteri *Eino Jamalainen.*

Tilintarkastajina ovat olleet maisteri *A. E. Lehto* ja hallitussihteeri *Antti Inkinen.* Liiton sihteerinä on toiminut opettaja *Juuso Mustonen.*

Kuluneena toimintavuotena johtokunta oli kokoontunut 8 kertaa ja kokouksissa käsiteltyjen asiain lukumäärä pöytäkirjain pykälien mukaan on ollut 116.

Toimisto.

Liiton toimisto kesäkuun 1 päivään saakka on ollut Hesperiankadun N:o 3:ssa ja siitä lähtien Dagmarinkadun 12. Toimiston hoitajana on ollut Liiton

sihteeri. Sitä paitsi kiireellisinä aikoina on käytetty myöskin apuväkeä. Toimistoapulaisina ovat olleet neidit *Anna Liisa Andila* ja *Kirsti Kotilainen*. Vakinaisena asiamiehenä ja julkaisujen myyjänä on ollut herra *Veikko Granath*. Ilmoitusten hankkijoina ovat toimineet johtaja *S. Lindholm*, herra *Veikko Granath*, ylioppilas *Toivo Tuominen* ja opettaja *Matti Kälviäinen*.

Liiton toiminnan laajentuessa kansliatehtävätkin vuosi vuodelta lisääntyvät. Sitä osoittaa m.m. Liiton kirjeenvaihto.

	Saapui kirjeitä	Lähetetty kirjeitä
Vuonna 1922	50	99
1925	72	60
1927	39	16
1929	67	82
1932	128	418
1933	218	585
1934	250	430

Tästä puuttuvat vielä lukuisat kiertokirjeet ja mainosjulisteet, joita toimintakauden kuluessa oli lähetetty sadoin kappalein eri tahoille maata.

Kun suurin osa julkaisuista myydään maaseudulle, niin niiden postittaminen ja rahastaminen vaatii paljoo työtä ja aikaa. Samoin useimmat jäsenmaksut peritään postiennakolla. Tällaisia postiennakkolähetyksiä viime vuonna lähetettiin Liiton toimistosta lähes 1000 kappaletta.

Liiton toimistossa käy päivisin useita pakolaisia, joille on annettava henkilötodistuksia, avustuksia, suosituksia ja hankittava työpaikkoja.

Jäsenistö.

Liiton jäsenmäärä kuluneena vuonna ei ole sanottavasti lisääntynyt. Osaltaan tähän on vaikuttanut taloudellinen pula-aika ja se, että jäsenhankintaan ei ole voitu kiinnittää suurempaa huomiota. Kun nyt on ryhdytty hankkimaan asiamiehiä eri tahoilta maata, todennäköisesti Liiton jäsenmääräkin tulee kasvamaan. Vuoden kuluessa on saapunut Liitolle useita jäseneksi ilmoittautumisia, joka on omiaan osoittamaan, että Inkerin asian kannattajain rivit ovat kasvamassa.

Toiminta Inkerin asian hyväksi.

Inkerin asian tunnetuksitekeminen kuuluu edelleenkin Liiton tärkeimpiin tehtäviin. Tähän toimintaan on Liitto kuluneenakin toimintavuotena kiinnittänyt huomiotaan.

Tärkeimpänä toimintamuotona on ollut julkinen sana. Vuoden alussa ilmestyi tavanmukainen Liiton vuosijulkaisu ”Suomalainen Inkeri”, jossa monella tavalla tehostettiin Inkerin kysymyksen merkitystä sekä selostettiin Inkerin historiallisia vaiheita, luterilaista kirkkoa, kansankulttuuria, sivistysrientoja y.m. Julkaisun lopussa on luettelo Inkeriaiheisesta kirjallisuudesta, joka on omiaan herättämään mielenkiintoa Inkerin tutkimukseen.

Vapaa Karjala ja Inkeri lehdessä on edelleenkin ollut erikoinen Inkerin osasto, jonka toimittamisesta on huolehtinut opettaja Matti Kälviäinen. Mainittu lehti, joka on myöskin Inkerin Liiton äänenkannattajana, on suorittanut huomattavan työn Inkerin tunnetuksitekemiseksi.

Tavanmukainen Inkerin kesäjuhla vietettiin viime kesänä Terijoella heinäkuun 28 ja 29 p:nä. Juhla oli kaikin puolin onnistunut ja sen rahallinen tuloskin huomattava. Muita Inkerijuhlia toimeenpantiin Liiton nimissä Turussa, Porissa, Värtsilässä ja Enssossa. Sitä paitsi eräät liiton jäsenet ovat järjestäneet omilla paikkakunnillaan useita juhlia, joissa on osoitettu huomiota myöskin Inkerin asialle.

Liiton sihteeriltä oli tilattu moniin sanoma- ja aikakauslehtiin kirjoituksia ja haastattelutietoja Inkerin oloista ja Inkerin Liiton toiminnasta.

Paitsi vuosijulkaisua Liitto on entiseen tapaan myynyt muita julkaisuja, kuten heimokarttaa, karttakorttia, hymnikorttia, rintamerkkejä, Inkerin lippuja y.m. Aikaisemmin ilmestynyttä sihteerin kirjasta ”Inkerin orjantappurainen tie” on jaettu ilmaiseksi heimojärjestöille, nuorisoseuroille ja yksityisille henkilöille.

Liitto on lunastanut opettaja *Aapo Ihon* runokokoelman ”Kahden puolen rajaa” käsikirjoituksena ja saanut oikeuden runojen vapaaseen käyttämiseen.

Inkerin Liitto on ollut edustettuna myöskin siinä toimikunnassa, jonka tarkoituksena on heimo-opetuksen tehostaminen maamme oppi- ja kansakouluissa. Mainittu toimikunta, jonka puheenjohtajana on professori *Väinö Salminen* ja sihteerinä maisteri *Lauri Jaakkimainen,* kokoontui kesällä Inkerin Liiton toimistossa ja päätti ryhtyä erinäisiin toimenpiteisiin heimo-opetuksen tehostamiseksi.

Inkerin Liitto on jatkuvasti seurannut Inkerin olojen kehitystä ja ottanut talteen arkistoonsa sitä asiaa koskevia tietoja. Näitä tietoja on annettu sanomalehdille ja toimitettu myöskin ulkomaille.

Inkerin karkoituksista ja uskonnonvainoista on kerätty tietoja ja päätetty toimittaa niiden perusteella n.s. "Inkerin valkoinen kirja"

Toiminta pakolaisten hyväksi.

Inkerin pakolaisten avustamiseen ja heidän valistuskyrkimyksiensä tukemiseen on Liitto jatkuvasti kiinnittänyt huomiotaan ja yrittänyt tehdä voitavansa pakolaisten aseman parantamiseksi.

Heimojärjestöjen keskusvaliokunnan toimeksiannosta Inkerin Liitto on laatinut tilaston Inkerin pakolaisista ja julkaissut sen vuoden 1934 "Tilastokatsauksissa" N:ossa 12. Mainitun tilaston mukaan Inkerin pakolaisten yhteinen lukumäärä oli v. 1934 4.546 henkeä, joista miehiä 1.978, naisia 1.385 ja lapsia alle 15 vuoden 1.183.

Liitto on tukenut Inkerin pakolaisjärjestöjen toimintaa jakamalla avustuksia kerhoille, opintopiireille, suojeluskuntalaisille sekä opiskelijoille. Inkeriläisten Toimikunnalle on myönnetty 2.500 markan suuruinen apuraha ja luovutettu puolet Terijoen Inkerijuhlan juhlatuloista Smk. 2.278:15, eli yhteensä Smk. 4.975:15. Inkeriläisille suojeluskuntalaisille myönnettiin apuraha ampumakilpailujen järjestämiseen. Opiskeluavustuksia myönnettiin 31 pakolaisopiskelijalle, joista yliopistossa opiskeli 3, oppikouluissa 8, ammattikouluissa 9, kansanopistoissa 5 ja seminaareissa 6. Opiskelijain avustamiseen ja valistustyön tukemiseen käytettiin kuluneena toimintakautena varoja Smk. 39.853:50.

Liitto on tukenut myös pakolaisten urheiluharrastuksia. Aikaisemmin oli hankittu kiertopalkinto 5-ottelua ja toinen kiertopalkinto hiihtokilpailuja varten. 5-ottelun kiertopalkinnosta kilpailtiin kolmannen kerran viime kesänä Terijoella. Voittajaksi tuli kolmannen kerran Viipurin Inkeri-kerho, jolle luovutettiin lopullisesti kiertopalkinto. Liitto on päättänyt jatkuvasti tukea urheilukilpailuja ja hankkia niitä varten uuden kiertopalkinnon.

Viime vuoden lopussa karjalaisten taholta herätettiin kysymys Inkerin ja Karjalan pakolaisten yhteisten urheilukilpailujen järjestämisestä. Kun molemmat pakolaisryhmät ovat nyttemmin antaneet tähän suostumuksensa, niin todennäköisesti ensimmäiset ottelut voidaan järjestää jo tulevana kesänä.

Kun työttömyyttä on havaittavissa edelleen pakolaisten keskuudessa, Liiton puolesta on hankittu useille pakolaisille työpaikkoja ja annettu vaatetusavustuksia. Erikoisella kiitollisuudella on mainittava IKL Pornaisten paikallisosaston suurkeräys Inkerin pakolaisten hyväksi. Mainittu osasto lähetti ennen joulua Inkerin Liitolle toistasataa kappaletta lasten vaatteita, jotka Liitto toimitti puutetta kärsiville pakolaisperheille. Vaatteita on kerätty myös Helsingistä.

Viipurin Inkeri-kerhon neljälle opintopiirin jäsenelle myönnettiin kirjallisen tutkinnon perusteella Liiton hopeiset ansiomerkit.

Liitto on avustanut pakolaisia Suomen kansalaisoikeuksien ja elinkeino-oikeuksien hankkimisessa.

Inkerin Arkisto.

Inkerin Arkistoon kuluneena toimintakautena on hankittu huomattavia lisiä. Valtioneuvoston julkaisuvarasto oli lahjoittanut Liitolle erittäin käytännöllisen arkistokaapin, joka huomattavalla tavalla helpottaa ainehiston järjestelyä ja hoitoa. Opettaja Heikki Mylläri on lahjoittanut uuden yliopistollisen tutkimuksensa "Heimo-opetuksesta kansakouluissa" ja opettaja Jaakko Parkkinen samanlaisen tutkimuksensa "Nainen miniänä ja sananalaisena Itä- ja Pohjois-Inkerissä". Opettaja S. Raikkeukselta on saatu arkistoon taiteilija Luukkosen maalaama maisemakuva Toksovasta. Maisteri Helli Suominen on luovuttanut useiden tutkijain kirjoituksia, jotka oli tilattu Inkeri-kirjaa varten.

Viron Sotaministeriöstä on saatu eräitä Viron vapaustaisteluja koskevia julkaisuja.

Arkiston kuvakokoelmaa on huomattavasti lisätty hankkimalla useita kymmeniä ennen julkaisemattomia kuvia Inkeristä.

Mainittava on vielä Liitolle tulevat lukuisat sanoma- ja aikakauslehdet sekä koti- että ulkomailta. Viime vuonna päätti Liitto ryhtyä keräämään elämäkerrallisia ynnä muita tietoja Inkerin sivistystyöntekijöistä. Kyselykaavakkeita lähetettiin yli 200 henkilölle. Vastauksiakin on saapunut jo huomattava määrä, joten arkistoon saadaan siten ainehistoa, jolla tulee olemaan suuri merkitys Inkerin tutkimukselle.

Rahastot.

Inkerin Liiton hallussa on tällä hetkellä kolme rahastoa, nimittäin Inkerin 5-vuotissivistysrahasto, Inkerin 50-vuotissivistysrahasto ja Heikki Pekkasen rahasto. Näitäkin rahastoja on viime vuonna jonkin verran kartutettu. Tätä osoittaa seuraava laskelma:

	V. 1933 lopussa	V. 1934 lopussa
1) 5-vuotissivistysrahasto	71.185:54	78.002:95
2) 50-vuotissivistysrahasto	28.684:01	30.074:44
3) Heikki Pekkasen rahasto	5.928:80	6.168:30
Yhteensä Smk.	105.798:35	114.245:69

Viron Inkerin asia.

Viron Inkeriä on Liitto muistanut kuluneenakin toimintakautena. Sinne on lähetetty Liiton omia julkaisuja ja tilattu sanomalehtiä. Sieltä tulleille opiskelijoille on myönnetty avustuksia ja apurahoja. Kullankylästä kotoisin oleva neiti Rosa Reijo opiskelee Sortavalan seminaarissa ja saa siihen tarvittavat varansa Inkerin Liitolta.

Kun oli käynyt ilmi, että Kallivieren kirkossa ei ole urkuja, päätti Liitto ostaa Eljas Lönnrotin syntymäseudun Sammatin kirkon jalkiourkuharmoonin ja lahjoittaa sen Viron Inkerin kirkolle. Se lähetettiin Viron Inkeriin viime toukokuussa ja vihittiin juhlallisesti helluntaina. Vihkimisen jälkeen saapui Inkerin Liitolle seuraava kirjelmä: "Inkerin Liitto, Helsinki. Narvan suomalais-ruotsalaisen P. Mikaelin seurakunnan nimessä lausumme täten Inkerin Liitolle nöyrän, sydämellisen kiitoksen siitä kauniista lahjasta, jalkiourkuharmoonista, joka toisena helluntaipäivänä pyhään tarkoitukseensa vihittynä on "henkevästi ja suloisesti soiva Korkeimman ylistykseksi ja kohottava seurakuntalaisten sydämet sinne, missä enkelien ja valittujen kolminkertainen pyhä huuto kajahtaa Majesteetin istuimen edessä." Narvassa, 2 päivänä toukokuuta 1934.

Johtokunnan puheenjohtaja: *A. Lohi.*

Sihteeri: *H. K. Erviö.*"

Loppusanat.

Parhaillaan juhlimme Kalevalan 100-vuotismuistoa ja iloitsemme, että tämä kansallinen eepoksemme on vienyt maamme Eurooppaan ja raivannut sille tien sivistyskansojen keskuuteen. Lukuisia Kalevalajuhlia on toimeenpantu sekä kotimaassa että ulkomailla. Kaikissa näissä juhlissa on tehostettu Kalevalan suurta sivistyksellistä merkitystä ja osoitettu kiitollisuutta niitä suomalaisia heimoja kohtaan, joiden keskuudessa Kalevala-ainehistoa on kerätty. Mutta Inkeriä, joka on antanut Suomelle rikkaimmat runoaarteensa, näissä juhlissa tuskin muistettiinkaan. Tämä osoittaa, kuinka vähän Inkeriä vielä tunnetaan, ja se velvoittaa meitä entistä pontevampaan työhön Inkerin tunnetuksitekemiseksi. Jos nyt kansallisen eepoksemme riemuvuotena Inkerin Liitto onnistuisi raivaamaan Inkerille tien Suomen kansan sydämeen, niin silloin se olisi suorittanut parhaimman ja suurimman tehtävänsä. Toivokaamme, että niin tulisi tapahtumaan.

Helsingissä, maaliskuussa 1935.

20 kpl

— uusi valiosavuke.
Sen täytyy olla hyvä,
sillä sehän on Strengbergin

Strengbergs

Helsinki 1935. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainon Oy.